

MONIKA FRĖJUTĖ-RAKAUSKIENĖ

RUSŲ ETNINĖS GRUPĖS
REPREZENTACIJA
LIETUVOS SPAUDOJE.
NEGYJANČIOS ANTROJO
PASAULINIO KARO
ŽAIZDOS

„Esu rusas, bet mano gimtinė yra čia, čia mano šeima, vaikai. Neneigiu, kad Lietuva buvo okupuota, tačiau 1945 m. gegužės 9-oji tikrai nėra okupacijos pradžia. Juk Tarybų Sąjunga Lietuvą aneksavo anksčiau. Eitynėmis tik noriu prisiminti, kad mano žmonos senelis kovojo prieš fašistinę Vokietiją, jis kovėsi 16-osios divizijos gretose. Norime, kad visi kartu pasidžiaugtume, jog karas baigėsi, pagerbtume jo aukas ir kartu tikėtume, kad baisybės daugiau nepasikartos“

(Jurijus Šeršniovas, Lietuvos rusų sąjungos atstovas, Spurytė V., 2010. Eitynės – pagarbai ar paniekai? *Klaipėdos diena*. Balandžio 26 d.)

„Ne visiems šita diena buvo pergalės diena. Lietuvių tautai tai buvo tiesiog vienos okupacijos keitimas kita, kuri mūsų tautai atnešė kur kas daugiau žalos. Ciniška švęsti šitą pergalės dieną, kuri buvo vieno okupanto pergalė prieš kitą, o tokios akcijos prilygtų nebent SS veteranų žygiui pro Jeruzalės raudų sieną“

(Marius Kundrotas, Lietuvių tautinio jaunimo centro pirmininkas, 2010. Vilniuje eitynėmis paminėta gegužės 9-oji. *Lrt*. Gegužės 9 d.)

SOCIALINIŲ GRUPIŲ IR ĮVYKIŲ REPREZENTACIJA ŽINIASKLAIDOJE IR POVEIKIS SKAITYTOJAMS

Žiniasklaidos priemonių produkcija paprastai studijuojama, keliant prielaidą, jog televizija, laikraščiai ir kitos plačiai prieinamos komunikacijos formos vaidina svarbų tarpininko tarp visuomenės ir skaitytojo vaidmenį iš dalies konstruodamos idėjas, požiūrius į mus supantį pasaulį (Matheson 2005: 2). Janet Staiger (2005) mini, kad vienas svarbiausių aspektų žiniasklaidos įtakos auditorijai studijose (angl. *media reception*) yra mažumų grupių reprezentacijos klausimas, nes, pasitelkus žiniasklaidą, yra kuriamos informacijos nuorodos ir tam tikros sąvokos. Mokslininkai teigia, kad žiniasklaida, viena vertus, lavina skaitytojus, kita vertus, formuoja ir pagrindžia jų požiūrius tam tikrais klausimais ir taip turi pakankamai galios daryti įtaką. Visi minėti teiginiai yra aktualūs kalbant apie mažumų grupes, nes ši institucija vaidina svarbų vaidmenį reprezentuojant įvairias socialines grupes ir atskirus jų narius, o reprezen-

tuojant šias grupes spaudoje keliami klausimai arba problemos, susiję su pusiausvyros išlaikymu tarp esminių grupės arba individų bruožų aprašymo ir socialiai sukonstruotų bei paplitusių tų grupių charakteristikų įvardijimo (atkartojimo) (Staiger 2005: 139). Vienpusiškai ir retai vaizduojamų („išstumtų“ iš spaudos diskurso) grupių reprezentaciją tekste mokslininkė vadina viena tų grupių marginalizacijos formų (Staiger 2005: 158). Taigi, konstruktyvistinėje perspektyvoje visuomenės, taip pat atskiro individo požiūriai yra nulemti naudojantis žiniasklaidos priemonėmis, todėl tampa svarbu analizuoti žiniasklaidą (spaudą), siekiant išvengti mažumų grupių marginalizacijos formų diskurse. Šios dažnai tampa Europos Sąjungos mokslininkų tyrimų objektu (ter Wal 2002; van Dijk 1987). Žiniasklaidos (spaudos) diskurso analizė leidžia nuodugnai atskleisti ir paaiškinti kuriamas, visiems priimtinas ir bendras žinias apie mus supantį socialinį pasaulį (erdvę), ją pasitelkus tiriamos dominuojančios reprezentacijos, įvairių žiniasklaidos tekstų reikšmių skirtumai ir skirtingi suvokimo bei mąstysenos būdai (Matheson 2005: 1).

Olandų mokslininkas diskurso tyrinėtojas T. van Dijkas, kalbėdamas apie žiniasklaidą ir joje pateikiamas žinias, sako, kad jų vaidmuo nėra apibrėžtas vien tiktai transliuojamumo apimtimi, dydžiu arba visapusiška socialinio įvykio reprezentacija spausdintojoje ir transliuojamoje žiniasklaidoje, nes – žiniasklaida apima ir tarpininko vaidmenį reprodukuojant kitus viešojo diskurso tipus, kaip antai įvairių grupių (paprastai dominuojančių) požiūris į tuos socialinius įvykius (Galtung ir Ruge 1965; Gans 1979; van Dijk 1983d, 1985f, 1987a cituota iš van Dijk 1987: 41). Van Dijko įsitikinimu, žmonės remiasi žiniasklaida (medija), kaip informacijos šaltiniu, pavyzdžiui, apie etnines grupes, įvairias nuomones etniniais klausimais, – nesvarbu, kad šiuo šaltiniu jie gali pasitikėti, jam pritarti arba juo nepasitikėti ir jam nepritarti. Laikraščių straipsniai arba televizijos programos gali būti skaitomos arba žiūrimos milijonų žmonių ir taip gali būti formuojami šaltiniai tam tikroms temoms, jų pasirinkimui kasdienos pašnekesiams arba komentarams. Mokslininkas sako, kad tyrimuose atsiskleidžia žiniasklaidos vaidmuo reprodukuojant etninius prietarus ir išankstinius nusistatymus tarpasmeninėje komunikacijoje etninių grupių klausimu, ypač homogeniškoje visuomenėje, neturinėčioje socialinių ryšių su kitomis etninėmis, rasinėmis grupėmis ir todėl priklausomoje nuo informacijos, transliuojamos per žiniasklaidos priemones (van Dijk 1987: 153). Išskiriamos tipiškiausios temos arba fragmentai, kuriuos žmonės nurodo kaip dažniausius šaltinius, yra pranešimai apie nusikaltimus; pasipiktinimas negatyviomis žiniomis; pozityvios žinios ir rasinė propaganda (van Dijk 1987: 153–163).

Taigi, žiniasklaidos diskursas ne tik gali marginalizuoti (išskirti) tam tikras, paprastai mažumų socialines grupes, pristatyti įvairių grupių (paprastai dominuojančių) požiūrį į tam tikrus socialinius įvykius, taip pat reprodukuoti prietarus ir išankstinius nusistatymus tam tikrų socialinių mažumų grupių atžvilgiu bei socialinių mažumų

gruپیų klausimais, bet ir būti galios santykių visuomenėje retransliatoriumi. Pasak diskurso tyrinėtojo lingvisto N. Fairclough (2003), diskursu dažnai nusakomi galios santykiai, įtvirtinti visuomenėje, o pats diskursas yra ideologiškai nulemtas socialinių institucijų ir visuomenėje susiklosčiusių galios santykių (Fairclough 1989: 16). Galia yra priemonė įteisinti esamus socialinius santykius ir galių skirtumus visuomenėje per nuolatinį panašaus elgesio pasikartojimą, kuris leidžia įteisinti santykius ir galios skirtumus kaip duotybę. Ideologijos yra artimai susijusios su kalba, nes kalbos vartojimas yra įprasčiausia to elgesio forma ir tokia socialinio elgesio forma, kurią mes labiausiai siejame su bendro supratimo prielaidomis (Fairclough 1989: 2). Sociologai, kalbėdami apie žiniasklaidos diskursą, susijusį su transliuojamais, konstruojamais vaizdiniais apie socialines mažumų grupes ir įvykius, susijusius su šiomis grupėmis, įvardija galimas grėsmes – neigiamas visuomenės nuostatas tam tikrų socialinių mažumų gruپیų atžvilgiu, etninio nepakantumo raišką ir kurstymą žiniasklaidoje, visuomenės skaldymą į atskiras sociolingvistines grupes, konflikto visuomenėje kūrimą, etninių mažumų marginalizavimą (Zepa, Šupule, Kliave, Krastinia, Krišane, Tomsone 2005: 10, 12; Terėškinas 2009; Beresnevičiūtė, Frėjutė-Rakauskienė 2006; Frėjutė-Rakauskienė 2009). Politologai (Maliukevičius 2006; Ramonaitė, Maliukevičius, Degutis 2007) savo ruožtu žiniasklaidą mano esant svetimos šalies politinės įtakos įrankį darant poveikį savo tėvynainiams ir taip trukdant sklandžiai mažumų gruپیų politinei, pilietinei integracijai, kuriant etninių konfliktų prielaidas ir destabilizaciją šalyje.

KRITIŠKOSIOS DISKURSO ANALIZĖS TAIKYMAS SOCIALINIŲ GRUPIŲ REPREZENTACIJAI IR SU JOMIS SUSIJUSIEMS ĮVYKIAMS ŽINIASKLAIDOJE TIRTI

Taikant kritiškąją diskurso analizę, pasak T. van Dijko, yra tiriamos socialinių problemų ideologinės formuluotės, jų komunikacinė reprodukcija, susijusi su socialinių ir politinių sprendimų priėmimo procesais. Kritiškiosios diskurso analizės principus T. van Dijkas taiko savo studijoje *Ideology: a multidisciplinary approach* (2000), kurioje išskiria ideologines diskurso struktūras. Kitoje studijoje, *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk* (1987), analizuodamas spaudą ir žmonių pasakojimus per nestruktūruotus interviu su atsitiktinai pasirinktais respondentais, jis tiria rasizmo (rasizmu vadina visas etninio nepakantumo apraiškas) konstruklą (susidedantį iš įvairių požiūrių ir nuomonių) spaudoje. T. van Dijkas pažymi, kad visi šie požiūriai hierarchinėje struktūroje organizuojami į pranašumo (angl. *superiority*) nuostatas, iš

kurių sudaroma nuostatų etninių mažumų atžvilgiu schema. Pavyzdžiui, tematikos ir kognityvių etninių nuostatų organizacinėje schemoje yra nurodomos grėsmės, siejamos su etninėmis grupėmis. Įvardijamos trejopos grėsmės – ekonominės – dėl interesų ir konkurencijos, kultūrinės – dėl skirtumų ir adaptacijos ir socialinės – dėl tvarkos ir deviacijos (van Dijk 1987: 60). Taip pat šioje studijoje išskiriamos semantinės diskurso makrostruktūros, atitinkančios vyraujančias ir pasikartojančias temas (tematiką) tekstuose (van Dijk 1987: 48).

1 LENTELE. Tematikos ir kognityvių etninių nuostatų organizacinė schema pagal T. van Dijką

<i>Etninės grupės</i>		
<i>Grėsmė</i>		
Ekonominė	Kultūrinė	Socialinė
Interesai	Skirtumai	Tvarka
Konkurencija	Adaptacija	Deviacija

Šaltinis: van Dijk T. A. 1987. *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. Newbury Park, CA: Sage, p. 60.

Kitas mokslininkas diskurso tyrinėtojas lingvistas N. Fairclough sociolingvistinėse studijose kritiškuoju diskurso analizės metodu tiria, kaip galia (galios santykiai) pasireiškia per kalbą, taip pat kalbos ir ideologijos tarpusavio ryšius (Fairclough 1989). Tekstas mokslininkui yra lyg platesnio socialinio proceso elementas (Fairclough 2003: 6), jis prilygina tam tikrų socialinių veikėjų ir įvykių tekste reprezentaciją socialiniam veiksmui (Fairclough 2003: 26). Autorius teigia, kad tekstas, kaip socialinio įvykio elementas, turi priežastinį poveikį, – tas poveikio padarinys yra pokyčiai. Greičiausiai tekstas gali lemti mūsų žinojimo (perskaitę tekstą iš jo galime ko nors išmokti ar sužinoti), tikėjimo, požiūrių, vertybių, kt. pokyčius. Ilgainiui tekstai gali formuoti skaitytojų identitetus (pvz., komerciniai tekstai gali formuoti mūsų, kaip vartotojų, tapatumus, arba socialinės lyties (angl. *gender*) tapatumus). Apibendrinant, tekstai turi priežastinį poveikį ir lemia žmonių (skaitytojų) tikėjimo, požiūrių ar veiksmų, socialinių ryšių ir materialaus pasaulio, t. y. socialinius, pokyčius (Fairclough 2003: 8).

Žvelgiant į teksto reprezentacinę funkciją, jo gramatinę ir leksikos realizaciją, tekstas susideda iš trijų pagrindinių elementų: procesų, dalyvių ir aplinkybių. Kalbėdamas apie socialinių įvykių reprezentaciją (Fairclough 2003: 135), tyrėjas išskiria svarbius teksto (angl. *clause*) elementus, kaip antai procesai, socialiniai dalyviai (veikėjai), ir todėl tekstai, tarsi socialinių įvykių atspindėtojai, gali būti lyginami tarpusavyje, atsižvelgiant į tokius klausimus: kaip ir kokie socialinio įvykio elementai yra įtraukti ar išskirti

tekste ir kurie įtraukti elementai yra labiau nutylėti; kaip – konkrečiai ar abstrakčiai – socialinis įvykis yra reprezentuotas – aprašytas; taip pat charakteringi būdai, kuriais organizuojami, aiškinami, pateisinami ir vertinami įvykiai (Fairclough 2003: 136–151).

RUSŲ ETNINĖS GRUPĖS REPREZENTACIJOS LIETUVOS SPAUDOJE TYRIMO UŽDAVINIAI IR METODOLOGINĖ PRIEIGA

Atsižvelgiant į minėtas socialinių, politinių mokslų atstovų tyrimais pagrįstas žinias-klaidos diskurso produkcijos grėsmes reprezentuojant socialines arba etnines mažumų grupes, įvykius, susijusius su šiomis grupėmis, šio tyrimo uždaviniai yra ištirti su rusų etnine grupe susijusį Lietuvos spaudos diskursą lietuvių kalba (išskirti įvardijamą tematiką, problemas, vaizduojamas spaudoje ir siejamas su šia grupe), taip pat įvardyti, ar rusų etninė grupė yra ir su kokiomis grėsmėmis Lietuvos spaudos diskurse ji yra siejama (konstruojamos etninės nuostatos ir kas spaudos diskurse yra pagrindiniai jų konstruotojai – informacijos šaltiniai). Kitas uždavinys – palyginti Lietuvos spaudos diskursą apie rusų etninę grupę lietuvių ir rusų kalbomis, tai padės atskleisti, ar spauda skirtingomis kalbomis (skirtingos informacinės erdvės) formuoja, kaip (kokiomis priemonėmis) formuoja skirtingus požiūrius į tam tikrus socialinius įvykius, susijusius su rusų etnine grupe. Siekiama suprasti, kas spaudoje lietuvių ir rusų kalbomis (pateikiami šaltiniai) tampa „skirtingo“ požiūrio į tam tikrą socialinį įvykį formuotojais.

Siekiant kuo visapusiškiau įgyvendinti išsikeltus uždavinius, rusų etninės grupės reprezentacijos Lietuvos spaudoje tyrimas vyko keletu etapų. Pirmiausia, taikant T. van Dijko išskirtas vyraujančias diskurso makrostruktūras (1987: 73), šiame tyrime siekiama atskleisti pagrindinę (vyraujančią) Lietuvos spaudos straipsnių lietuvių kalba tiriamuoju laikotarpiu apie rusų etninę grupę tematiką. Vėliau, atskleidus ir įvardijus pagrindinę tematiką, analizuojama (remiantis T. van Dijko išskirtų nuostatų etninių grupių atžvilgiu schema), ar rusų etninė grupė Lietuvos spaudoje lietuvių kalba yra vaizduojama kaip kelianti grėsmę ir su kokiomis grėsmėmis ji yra siejama. Tyrimu atskleidus, kokia tematika (socialinis įvykis) spaudoje lietuvių kalba yra aprašomas plačiausiai, šio įvykio aprašymas, taikant N. Fairclough (2003) socialinio įvykio aprašymo schemą, bus lyginamas su to paties įvykio ir jo dalyvių reprezentacija Lietuvos spaudoje rusų kalba.

Kokybinio Lietuvos spaudos lietuvių kalba tyrimo duomenys apima laikotarpį: 2010 m. balandis–2011 m. balandis. Lietuvos spaudos tekstai rusų etninės mažumos tyrimui atrinkti ir sukaupti per interneto monitoringo sistemą „NewsPoint“. Ši sistema suteikia prieigą prie daugybės interneto šaltinių ne tik naujienų srityje interneto

dienraščiuose, bet ir įvairiuose kituose tinklaraščiuose (voruta.lt, vtv.lt, slaptai.lt, valstybes-zinios.lt, vst.lt ir kt.). Buvo peržiūrėtos pagrindinių (nacionalinių ir regioninių) dienraščių elektroninės versijos (rytas.lt, lzinios.lt, kaunodiena.lt, klaipeda.diena.lt, respublika.lt, veidas.lt, alytausnaujienos.lt, anyksta.lt, gargzdai.lt, jonava.lt, jurbarkosviesa.lt, rinka.lt, lrt.lt, sekunde.lt, 15min.lt, sirvinta.net, suduovosgidas.lt, tauragiskis.lt, ukiozinios.lt, utenoszinios.lt, valstietis.lt, tzinios.lt, vakarai.lt ir daugelis kitų), taip pat interneto dienraščiai (pvz., *Bernardinai*, *Balsas*, *Alfa*, *Delfi*). Skelbti tekstai spaudoje lietuvių kalba buvo atrenkami pagal pagrindinį žodį – etnonimą (minimą etninės grupės (rusai) pavadinimą).

Iš spaudos rusų kalba tirti du savaitraščiai – *Обзор* ir *Литовский курьер* (2010 m. balandžio ir kovo mėnesių), atrinkus tekstus, skirtus Antrojo pasaulinio karo baigties minėjimui aprašyti. Į kokybinio spaudos turinio tyrimo imtį pateko 135 straipsniai (tekstai), 78 jų paskelbti spaudoje lietuvių ir 57 – spaudoje rusų kalba.

Pasirinkta vartoti *spaudos sąvoka*, kuri, skirtingai nuo *žiniasklaidos sąvokos*, neapima įvairių naujienų transliavimo priemonių, kaip antai radijas ir televizija, o kalba apie tekstinį turinį, nors tiriami ne tik spausdintieji tekstai, bet ir publikuoti elektronine forma internete.

Vyraujanti tematika, siejama su rusų etnine grupe, Lietuvos spaudoje

Tyrimo metu atskleistas vyraujantis diskursas (dominuojančios temos), siejamas su rusų etnine grupe Lietuvos spaudoje lietuvių kalba (2 lentelė).

2 LENTELĖ. Lietuvos spaudoje su rusų etnine grupe siejama tematika

Tematika spaudoje, siejama su rusų etnine grupe	Straipsnių skaičius (vnt.)
Antrojo pasaulinio karo baigties 65-ųjų metų minėjimas	22
Paminklo „rusų tautybės asmenybei arba rusų simboliui“ statybos iniciatyva	12
Rusams ir lenkams atstovaujančių politinių partijų koalicija Lietuvos savivaldybių tarybų rinkimuose	12
Antrojo pasaulinio karo istorijos interpretacijos	10
Tautinių mažumų integracija	7
Balsavimo biuletenių vertimo į rusų kalbą savivaldybių tarybų rinkimuose inicijavimas	6
Rusų bendruomenė Lietuvoje	4
Mažumų švietimas	3
Mišrios santuokos	2

Šaltinis: Lietuvos spaudos kokybinė turinio analizė (2010 m. balandis–2011 m. balandis).

Dažniausiai (net 22 straipsniuose) kalbama apie gegužės 9 dieną minimas Antrojo pasaulinio karo baigties 65-ąsias metines. Daugiausia rašoma apie politinės partijos „Lietuvos rusų sąjunga“ (LRS) planuojamas rengti eitynes Klaipėdoje ir Vilniuje, taip pat Visagine. Prieš planuojamas rengti eitynes spaudoje reiškiamos neigiamos nuostatos eitynių atžvilgiu, daug kalbama apie jų teisėtumą – rašoma apie Seimo narių kreipimąsi į Vilniaus merą, reikalaujant net nesvarstyti galimybės rengti Vilniuje „sovietmečiu minėtos“ Pergalės dienos eitynių. Straipsniuose šia tematika prieš eitynes kalbama apie jų organizavimą ir planus, taip pat pabrėžiama eitynių vietos svarba ir parinkimas (dažniausiai siūloma gegužės 9-ąją, kaip ir ankstesniais metais, minėti Antakalnio kapinėse Vilniuje arba prie memorialo kariams, esančio Skulptūrų parke Klaipėdoje). Eitynių dieną spaudoje aprašoma jų eiga Vilniuje ir Klaipėdoje. Rašoma, kad eitynės sulaukė pasipriešinimo ir protestų – žygiuojančiuosius T. Vrublevskio gatve renginio priešininkai pasitiko su dainomis, kur „buvo žadama vaišinti mirtimi“, tačiau buvo išvengta „aršesnių“ įžeidinėjimų; kalbama apie protestuotojus, besipiktinančius švenčiama Antrojo pasaulinio karo baigtimi. Aptariant eitynių eigą Klaipėdoje pabrėžiama, kad gegužės 9-osios minėjimas praėjo sklandžiai ir ramiai, akcentuojama, kad Klaipėdos savivaldybės tarybos nariai, LRS partijos atstovai, sustabdė savo narystę miesto tarybos valdančiosios daugumos koalicijoje, nes savivaldybės administracijos sprendimas neleisti rengti eitynių diskreditavo jų, kaip tarybos narių, vardą. Straipsniuose gegužės 9 dienos minėjimo tematika taip pat rašoma ne tik apie eitynes, nors straipsniai šia tema dominuoja, bet ir apie kitus renginius ir akcijas, susijusius su pergalės Antrajame pasauliniame kare 65-ųjų metų minėjimu. Vienas tokių spaudoje pristatomų renginių – renginių ciklas „Jaunimas prieš terorą 2010“, tarp kurių ir Antrojo pasaulinio karo laikotarpio fotografijų paroda, ir kapinių tvarkymas Kėdainių rajone. Kitas renginys – *Laisvės radijo* diskusija, kuri vyko gegužės 9-ąją, 65-ųjų pergalės prieš fašizmą metų proga, jos metu žurnalistė Jelena Fanailova kalbino Rusijos, Lenkijos, Vokietijos istorikus, filosofus ir sociologus „nacionalinės kaltės ir nacionalinio išdidumo“ tema. Taip pat anonsuojama, kad gegužės 9 dieną Pirmasis Baltijos kanalas sutiks be reklamos eteryje.

Kita gausi straipsnių tema – „paminklo „rusų tautybės asmenybei arba rusų simboliui“ statybos iniciatyva“ (12 straipsnių). Juose aprašoma politinės partijos LRS iniciatyva statyti Vilniuje paminklą „rusų tautybės asmenybei arba rusų simboliui“. Vyrauja rusų tautybės asmenybės arba rusų simbolio, tinkančio įamžinti, atrankos aprašymas (Vilniaus gatvėse atlikta miestiečių apklausa, kurios metu respondentai turėjo išsirinkti penkis kandidatus (iš sąrašo arba nurodyti savo variantą); taip pat atrankos rezultatai (labiausiai norima statyti paminklą V. Vysockiui), pateikiamos vietos, kuriose galėtų būti statomas paminklas; rašoma apie BNS surengtą konferenciją, kurioje LRS atstovai

pristatė tyrimo rezultatus. Spaudoje atspindima ne tik paminklo statymo iniciatorių – LRS pozicija (paminklą planuojama statyti iš Lietuvos tautinių mažumų lėšų; paminklo statymo iniciatyva sulaukė nepelnyto lietuvių priešiško; sieks, kad miesto valdžia atsižvelgtų į „rusų tautybės žmonių interesus“; surinko 3 tūkst. parašų ir kreipsis į Vilniaus miesto savivaldybę dėl leidimo statyti paminklą), bet ir alternatyvi gyventojų nuomonė (pvz., *Delfi* interneto dienraščio skaitytojų nuomonė apie nepritariamą tokio paminklo statymui Vilniuje; svarstoma, už kokias lėšas planuojama statyti paminklą; pateikiama Lietuvos statistikos departamento informacija apie rusų tautinės mažumos demografinius bruožus).

Kita tema, apimanti tiek pat straipsnių kiek ir ankstesnė, 12, yra apie savivaldybių tarybų rinkimus – tai rusams ir lenkams atstovaujančių politinių partijų koalicija šiuose rinkimuose. Straipsniuose konstatuojami ir aptariami rinkimų rezultatai (kai kuriuose straipsniuose pabrėžiama, kad tautinių mažumų partijų rinkėjų aktyvumą esą nulėmė Europos Parlamente ir kt. viešojoje erdvėje skambančios „spekuliacijos“ apie „tautinių mažumų diskriminaciją“ Lietuvoje; viešinamas Seimo pirmininkės komentaras apie politinių partijų ir judėjimų, sukurtų tautiniu pagrindu, „kenksmingumą“ „vakarietiškos demokratijos“ principams; teigiama, kad šie rezultatai gali rusų tautinę mažumą nustumti į saviizoliaciją ir orientaciją į savo tautinės mažumos problemas, bet kartu leistų nutolti nuo sovietiniais laikais suformuluotos problematikos). Straipsniuose taip pat analizuojamas pats koalicijos sudarymas (manoma, kad rusų ir lenkų koalicija yra klaida, atsižvelgiant į lenkų ir rusų etninių grupių skirtumus (pvz., teigiama, kad rusai, kitaip nei lenkai, į Lietuvą atvyko sovietmečiu, todėl jiems svarbus sovietmetis, kita vertus, lenkų partija kaltinama antivalstybinių idėjų kėlimu; kalbama ir apie valdančiosios koalicijos Klaipėdos savivaldybėje sudarymą, ir LRS, įvardijamos radikalios, dalyvavimą joje).

„Antrojo pasaulinio karo istorijos interpretacijų“ tematika (10 straipsnių) siejama su Gedulo ir vilties dienos minėjimu (publikuojama Povilo Jakučionio kalba, skirta okupacijos 70-mečiui, kurioje teigiama apie okupacijos žalą Lietuvai, komunizmo nusikaltimus ir jų vertinimą pasaulinėje politikoje, jie lyginami su nacių nusikaltimais; kalbama apie sovietų ir nacių okupacijos padarinius, tarp kurių yra ir šalies ūkio atsilikimas, dėl to vykstanti emigracija iš Lietuvos). Ši tema taip pat siejama su spaudoje įvardijama „antilietuviška“ LRS atstovų veikla. Spaudoje pateikiamas Klaipėdos savivaldybės tarybos narių, LRS atstovų, prašymas prezidentei vetuoti įstatymą, numatantį baudžiamąją atsakomybę už sovietų ir nacių agresijos neigimą, argumentuojant tuo, kad šie nesupranta „įstatyme apibrėžto teiginio SSRS agresija Lietuvos atžvilgiu“; taip pat rašoma, kad po viešo laiško prezidentei ant LRS būstinės langų Klaipėdoje buvo nupieštos svastikos; kalbama apie esą „antilietuviškus“ Lietuvos rusų veiksmus, kurių

„nepastebi“ Lietuvos valdžia (pasisakymai Lietuvos rusų spaudoje ir tėvynainių organizuojamose konferencijose, taip pat Lietuvos rusakalbių nuostatos Kovo 11-osios atžvilgiu ir demonstratyvus nedalyvavimas Kovo 11-osios iškilmėse; Rusijos daroma įtaka per žiniasklaidą rusų kalba Lietuvoje; Lietuvos ir Rusijos santykių gerinimo neįmanomumas dėl Antrojo pasaulinio karo istorijos vertinimo). Straipsniuose šia tematika aprašomi Rusijos ir Lietuvos santykiai (apie esą „kuriamas sąmokslas teorijas prieš Lietuvą“, kurių akiratin pateko ir JAV prezidento politika, neva pataikaujanti Rusijai; rašoma apie Rusijos ambasadoriaus išpuolį prieš Lietuvą (kaltinimus V. Šveiniui, kuris kritiškai pasisakė prieš V. Putiną) ir persakomi teiginiai, kad Lietuvoje lietuvių kalba ima užgožti visas kitas kalbas, rusai yra diskriminuojami, teisiama Antrojo pasaulinio karo veteranas, kuris esą yra nusipelnęs Lietuvai). Dar vienas paminėtinas straipsnis, priskirtas šiai tematikai, kalba apie rusų kilmės Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos-Atkuriamojo Seimo akto Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo signatarą Eugenijų Petrovą, rusą, bet „kovojančią už Lietuvos laisvę“, spaudoje jis pristatomas kaip „padorumo ir stiprybės“ pavyzdys.

„Tautinių mažumų integracijos“ tematika yra septyni straipsniai, kalbantys apie tautinių mažumų (taip pat ir rusų) padėtį Lietuvoje įvairiais integracijos aspektais. Pavyzdžiui, spaudoje pristatomi tyrimo, vykdyto Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje, rezultatai, jog 66 proc. apklaustų rusakalbių palaikytų galimybę, kad rusų kalba taptų antra valstybine kalba, ir kaip žmonės vertina galimybę įvesti rusų kalbą kaip antrą valstybinę kalbą. Penki iš šių straipsnių susiję su Lietuvos tautinių bendrijų pirmininko pasisakymu konferencijoje, skirtoje Latvijos patirtims aptarti sprendžiant tautinių mažumų klausimus, surengtoje Seime. Du iš jų – publikuoti interviu su Tautinių bendrijų tarybos pirmininku, kur aptariama tautinių mažumų padėtis Lietuvoje ir pristatomi pirmininko teiginiai, kad kai kurios tautinės mažumos nesiiintegruoja, nemoka lietuvių kalbos, kad Rusija per kai kurias Lietuvoje veikiančias rusams atstovaujančias nevyriausybinės organizacijas (NVO) esą bando daryti įtaką, kritikuojama ir Lietuvos visuomenė – esą ji nepilietiška, joje išryškėjo ksenofobijos ir tautinio nepakantumo požymių. Kiti du straipsniai aprašo LRS ketinimą skelbti politinį pareiškimą, kuriame piktinamasi Lietuvos tautinių bendrijų tarybos pirmininko pareiškimu ir kvestionuojamas šio asmens tinkamumas šiam postui. Spaudoje pateikiamas ir atsakas LRS, kur kritikuojamas LRS pareiškimas ir ginamas Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas ir jo pasisakymų argumentuotumas. Paskutiniame straipsnyje šia tematika publikuojama Lietuvos rusės nuomonė – moteris piktinasi Lietuvos lenkų rinkimų akcijos (LLRA) lyderio Europos parlamentaro viešais pasisakymais apie mažumų diskriminavimą Lietuvoje ir teigia, kad valstybinę kalbą etninėms grupėms, gyvenančioms Lietuvoje, mokėti privalu.

Šešiuose straipsniuose „balsavimo biuletenių vertimo į rusų kalbą savivaldybių tarybų rinkimuose inicijavimo tema“ kalbama apie LRS kreipimąsi į Seimo pirmininkę, prašant inicijuoti įstatymo pakeitimą, kad 370 apylinkių, kuriose dominuoja tautinės mažumos, balsavimo biuleteniai būtų išversti į jų kalbą. Vyraujantis diskursas (spaudoje pateikti komentarai, argumentai) aiškiai siejamas su tautinių mažumų valstybinės kalbos mokėjimo ir valstybinės kalbos dėstymo mokyklose tautinių mažumų dėstomąja kalba lygiu. Skelbiamas neigiamas Seimo pirmininkės atsakas į prašymą versti biuletenius į tautinių mažumų kalbas, taip pat LRS planai patiems versti į rusų kalbą ir platinti biuletenius negavus Seimo pritarimo. Pateikiama ir LRS nuomonė šiuo klausimu – kaltinimai Seimo nariams, skatinantiems tautinių mažumų atsiribojimą nuo valstybės; išvertus biuletenius pagausės etninių mažumų politinis dalyvavimas (balsuojant rinkimuose). Taip pat pabrėžiama, kad LRS Vilniuje nelegaliai platina išverstus į rusų kalbą biuletenius.

Apie rusų bendruomenę Lietuvoje rašoma tik keturiuose straipsniuose – viename jų apie Lebeniškių kaimą, kuriame anksčiau gyveno didelė rusų bendruomenė, taip pat sentikių 300-ųjų metinių Lietuvoje minėjimą, kuriame buvo pristatyti sentikių amatai, tradicijos, pasakojimai, susiję su sentikių istorija Lietuvoje, jų religijos ypatumai ir paplitimas pasaulyje. Rašoma ir apie tai, kad Panevėžio mieste, švenčiant rusų Kalėdas, buvo nupuošta pagrindinė miesto eglė (tautinių mažumų atstovų nuomone, šis įvykis šventinei nuotaikai neatsiliepė) ir apie tai, kad stačiatikių Kalėdas švenčiantieji pasigenda paroduodamų egličių. Kitas straipsnis anonsuoja rusų NVO „Mūsų dialogas“ kvietimą dalyvauti Senųjų metų sutikimo šventėje, susipažinti su rusų tautos kultūrinio paveldu ir nūdienos menininkų darbais.

Straipsniai „mažumų švietimo“ tema aptaria mokyklų, kuriose dėstoma rusų kalba, padėtį Lietuvoje – svarstoma *Литовский курьер* publikacija, kurioje reaguojama į Lietuvoje pradedamą vykdyti Švietimo įstatymo įgyvendinimo planą (ypač pabrėžiamas istorijos mokymas ne etninių mažumų gimtąja, bet valstybine kalba). Straipsnyje pateikiama tautinių mažumų nuomonė, esą taip norima juos asimiliuoti. Kiti du straipsniai aprašo rusų ir lenkų etninių mažumų organizuojamą ir vykdomą piketą prie prezidentūros reaguojant į rengiamo Švietimo įstatymo nuostatas didinti valstybine kalba dėstomų dalykų skaičių mokyklose, kuriose dėstoma tautinių mažumų kalbomis.

Mišrių santuokų temai yra skirti du straipsniai. Viename jų pateikiama mišrių santuokų Lietuvoje statistika. Teigiama, kad, sudarant mišrias santuokas, paprastai pasirenkama lietuviška pavardė arba sulietuvinama nelietuviška. Kitame straipsnyje pateikiama statistika apie lietuvių vedamas užsienietes ir teigiama, kad tarp jų – dažniausiai rusės.

*Nuostatos ir grėsmės Lietuvos spaudos tekstuose
rašant apie rusų etninę grupę*

Remiantis T. van Dijku (1987: 60), kuris teigia, kad tam tikri požiūriai į etnines mažumas (grupes) hierarchinėje struktūroje organizuojami į pranašumo (angl. *superiority*) nuostatas ir sudaro kognityvių nuostatų etninių mažumų atžvilgiu schemą, spaudos tekstuose lietuvių kalba išskirta tematika, siejama su rusų etnine grupe, atskleistos įvardytos galimos grėsmės daugumos visuomenei.

Gegužės 9-osios minėjimo tema vyrauja straipsniai apie LRS organizuojamas eitynes paminėti Antrojo pasaulinio karo baigties 65-ąsias metines. Šios planuojamos akcijos atžvilgiu vyrauja neigiamos nuostatos. Daugiausia šios nuostatos siejamos su kultūrinėmis, mažiau – su socialinėmis ir mažiausiai – su ekonominėmis grėsmėmis. Kultūrinė grėsmė gali būti siejama su skirtingomis rusų etninės mažumos ir Lietuvos visuomenės daugumos Antrojo pasaulinio karo baigties interpretacijomis, pabrėžiamomis spaudoje. Spaudoje persakomos nuomonės apie eitynes ne kaip apie kariavusiųjų ir žuvusiųjų Antrajame pasauliniame kare pagerbimą, bet kaip iškilmingą okupacinės kariuomenės eisną nepriklausomybę atkūrusioje Lietuvoje, juo labiau kad, pabrėžiama, eitynėse dalyvaus „daugiausia rusakalbiai sostinės gyventojai“, „kurie, tikėtina, eksponuos „provokacinius“ sovietinius simbolius“. Taigi, ir socialinė grėsmė gali būti siejama su daugumos visuomenėje galinčiomis kilti įvairiomis protesto akcijomis, neramumais, neigiamu atgarsiu. Vienintelis pateikiamas ekonominis argumentas – šios eitynės trukdys Gedimino prospekte tą dieną švenčiamos Europos dienos renginiams (t. y. Europos šalių mugei).

Paminklo „rusų tautybės asmenybei ar rusų simboliui“ statybos iniciatyva temos diskurse akcentuojama, daug jos nekomentuojant, LRS iniciatyva statyti paminklą. Tekstuose pabrėžiami ekonominiai veiksniai, klausiant, už kokias lėšas planuojama statyti šį paminklą, nes jis numatomas brangus. Taip pat pateikiama Lietuvos rusų sąjungos lyderių, atstovų nuomonė, kuri gali būti įvardyta kaip kultūrinė grėsmė visuomenei, nes šis paminklas atstovautų rusų etninės mažumos, bet ne lietuvių daugumos interesams – norima įamžinti rusų, kurie gyvena „Vilniuje šimtmečiais“, kultūrą ir identitetą. Teigiama, kad, pastačius paminklą, „valdžia atsižvelgtų į rusų tautybės žmonių (rusakalbių) pageidavimus (ypač tų, kurie gyvena Vilniuje (Vilniuje yra 12 proc. rusų tautybės žmonių, bet rusakalbių – kur kas daugiau) ir atstovautų jų interesams“. Dažnuose straipsniuose, informuojančiuose apie balsavimo rezultatus, kokiai rusų istorinei asmenybei ar rusų simboliui paminklas turėtų būti statomas, pabrėžiama, kad paminklo statymas sukėlė „prieštaringus vertinimus visuomenėje“. Taigi, galima sakyti, kad šis argumentas spaudoje įvardijamas kaip galima socialinė grėsmė.

Straipsniuose apie tautinių mažumų (rusų ir lenkų) politinį dalyvavimą savivaldos rinkimuose iškeliamos kultūrinės grėsmės, teigiant tautinių mažumų (ne)sugebėjimą

integuotis į daugumos visuomenę bei akcentuojant rusų ir lenkų politinių partijų koaliciją ir šios pergalę (ypač Vilniaus mieste), pasiektą skelbiant „viešus pasisakymus“ apie esą „diskriminuojamas etnines mažumas Lietuvoje“ ir taip „išjudintus“ tautinių mažumų rinkėjus. Spauldoje pažymimi ir skirtumai tarp rusų ir lenkų tautinės mažumos: rusų mažuma vis dar siejama su sovietmečiu ir sovietiniais laikais suformuotais socialiniais poreikiais, o lenkai ir jų partijos lyderiai yra minimi kaip reiškiantys anti-valstybines idėjas. Apskritai, yra kritikuojama mintis apie politines partijas ar judėjimus, pagrįstus etninių grupių klausimais, kuri, manoma, prieštarauja demokratiniais principams, nustumia „bendražmogiškus santykius“ į antrą planą ir taip izoliuoja etnines mažumas – jas susieja vien su savo grupės interesais. Socialinė grėsmė perteikiama teiginiais apie numanomus konfliktus ir etnines įtampas visuomenėje dėl tautinių mažumų interesų eskalavimo ir aspiracijų.

Spauldoje pateikiamose Antrojo pasaulinio karo istorijos interpretacijose vyrauja kultūrinės, mažiau socialinės ir ekonominės grėsmės. Kultūrinės grėsmės (kaip ir gegužės 9-osios minėjimo tematikoje) yra susijusios su pabrėžiamomis skirtingomis Antrojo pasaulinio karo baigties interpretacijomis (okupacijos ir nepriklausomybės praradimo vs išvadavimo nuo fašizmo diskursas). Ši grėsmė spauldoje siejama ne tik su Rusija (atsiliepia ne tik Lietuvos ir Rusijos santykiams, t. y. (ne)įmanomume išlaikyti palankius santykius), bet ir su Lietuvos rusais (minimas demonstratyvus nedalyvavimas Kovo 11-osios minėjime). Tik vienas rusų kilmės atstovas (Nepriklausomybės Atkūrimo Akto signataras) Lietuvos spauldoje įvardijamas kaip „kovojęs už Lietuvos laisvę“. Taigi kultūrinė grėsmė įžvelgiama ne tik rusų mažumos ir visuomenės daugumos suvokimo skirtumuose, bet ir etninių grupių (taip pat ir rusų) adaptacijos procesuose. Socialinė grėsmė susijusi su socialine (ne)tvarka, kurią kelia tiek Lietuvos rusai (teiginiai apie „antilietuviškus“ Lietuvos rusų, dalyvaujančių Rusijos organizuojamose konferencijose tėvynainiams, veiksmus ir apie „antilietuvišką“ LRS atstovų veiklą – prašymas prezidentei vetuoti įstatymą, draudžiantį viešai demonstruoti sovietinius simbolius), tiek Rusijos atstovai (teiginiai apie Rusijos ambasadoriaus Lietuvoje „išpuolius“ ar „pasisakymus“ prieš Lietuvą; matoma Rusijos įtaka tėvynainiams per žiniasklaidą).

Rašant spauldoje apie balsavimo biuletenių vertimo į rusų kalbą savivaldybių tarybų rinkimuose inicijavimą, įvardijamos kultūrinės grėsmės, mažiau – socialinės. Kultūrinė grėsmė susijusi su etninių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę, adaptacijos prie jos klausimais, nes prašymas versti biuletenį tapatinamas su kitataučių valstybinės kalbos mokėjimo ir valstybinės kalbos mokymo įstaigose lygiu. Šis teiginys argumentuojamas, pateikiant ir etninių mažumų (rusų grupės) poziciją, kad, išvertus biuletenius, tautinės mažumos galės gausiau dalyvauti politiniame gyvenime. Spauldoje taip pat įžvelgiama socialinė grėsmė dėl socialinės tvarkos pažeidimo, savivalės, LRS lyderiams

patiems verčiant, spausdinant ir platinant rinkiminius biuletenius negavus Seimo institucijos pritarimo.

Straipsniuose „tautinių mažumų integracijos“ tema spaudoje pateikiamos ir ekonominės, ir kultūrinės, ir socialinės grėsmės. Ekonominė grėsmė gali būti siejama su įvardijamais ekonominiais interesais, nes valstybė išlaiko mokyklas, kuriose mokoma tautinių mažumų kalbomis. Socialinės grėsmės susijusios su pabrėžiama tautinių mažumų (tarp kurių yra ir rusai) adaptacija prie Lietuvos visuomenės, daugiausia dėl valstybinės kalbos nemokėjimo ir nesimokymo, taip pat kai kurių rusų NVO bendradarbiavimo su Rusija. Kaip socialinė grėsmė gali būti įvardijama spaudoje akcentuojama LLRA pirmininko veikla, ne tik Lietuvoje, bet ir Europos Parlamente bei kitose tarptautinėse organizacijose, keliant klausimą dėl Lietuvoje esą diskriminuojamų etninių mažumų. Tačiau reikia pabrėžti, kad yra ir pozityvių nuostatų – tai tautinių mažumų įstatymo būtinybė, užtikrinant užrašus viešose vietose tautinių mažumų kalbomis, ir įvardijimas, kad Lietuvos visuomenei trūksta pilietiškumo, matomos etninio nepakantumo apraiškos.

Ir paskutinė tema – „mažumų švietimo“. Kaip spaudos perteikiama socialinė grėsmė gali būti akcentuojami mažumų protestai, vykdant švietimo reformą, o kultūrinė – spaudoje pabrėžiama tautinių mažumų nuostata, susijusi su istorijos mokymo planais ne etninių mažumų gimtąja kalba, nes esą tai trukdo jauname amžiuje formuoti etninių mažumų identitetą.

Apibendrinant galima sakyti, kad, remiantis mokslininko T. van Dijko schema, spaudoje rusų grupė daugiausia siejama su kultūrinėmis grėsmėmis, nes daugelyje temų akcentuojami istorijos interpretacijos skirtumai (priešpriešinami rusai ir lietuviai, rusų interesai, kurie kertasi su lietuvių interesais) ir kalbama apie rusų etninės grupės adaptaciją (t. y. daroma išvada apie „neintegruotą“, turinčią tam tikrų aspiracijų etninę grupę), nors daugeliu atvejų kalbama ir apie politinius įvykius – aprašomi susiję su politiniais aspektais (politiniu dalyvavimu, integracijos, mažumų švietimo politika, istorinių datų minėjimais).

ANTROJO PASAULINIO KARO BAIGTIES 65-ŪJŲ METINIŲ MINĖJIMO REPREZENTACIJOS LIETUVOS SPAUDOJE LIETUVIŲ IR RUSŲ KALBOMIS Palyginimas

Atsižvelgiant į socialinio įvykio vaizdavimo elementus (procesus, dalyvius ir aplinkybes) viešajame diskurse (Fairlough 2003), toliau analizuojama ir lyginama, kaip pristatomas Antrojo pasaulinio karo baigties 65-ųjų metų minėjimas (tiriamuoju laikotarpiu plačiausiai aprašomas įvykis, reprezentuojant rusų etninę grupę Lietuvos spaudoje

lietuvių kalba), kaip šio socialinio įvykio ir jo dalyvių aprašymas Lietuvos spaudoje lietuvių ir rusų kalbomis tuo pačiu laikotarpiu skiriasi ir ar apskritai skiriasi.

Antrojo pasaulinio karo baigties ir pergalės jame svarba rusų etninės grupės identitetui

Pabrėžtina, kad Antrojo pasaulinio karo pabaiga ir šio įvykio istorinė svarba, dažniausiai siejama su rusų etninės grupės reprezentacija ir pagrindine rusų identiteto ašimi Lietuvos spaudoje lietuvių kalba, yra svarbi ir pačios rusų etninės grupės identitetui. Tokį teiginį galima pagrįsti „ENRI-East“ kokybinio tyrimo duomenimis apie Lietuvos ir Latvijos rusų europinį, regioninį ir lokalinį identitetą (Frėjutė-Rakauskienė 2011), kai, nepaisant vyraujančių rusų identiteto skirtumų tiriamose šalyse ir diskriminacinių patirčių, vienintelis dalykas, kuris yra bendras įvairaus amžiaus informantams Lietuvoje ir Latvijoje, – tai tapatinimasis su Rusijos istorija (ypač jos traktavimo, interpretavimo vienodumas), dėmesys Antrajam pasauliniam karui ir Rusijos pergalei jame, gegužės 9-osios svarba visų kartų rusų savimoneje (Frėjutė-Rakauskienė 2011: 106–107). Tyrime daroma prielaida, kad gegužės 9-osios svarba Lietuvoje (kaip ir Latvijoje) rodo, jog „rusų etninės grupės (mažumos) ir lietuvių bei latvių daugumos suvokimas (kultūrinis, istorinis) yra paralelinis ir neturi sąlyčio taškų, o istorijos interpretavimo bendrumas rusų etninėje grupėje tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje yra vienintelis skirtumo ir kitoniškumo nuo lietuvių ir latvių etninės daugumos ženklas rusų identitete, o tuo pačiu tapatinimosi su savo etnine grupe, ženklas“ (Frėjutė-Rakauskienė 2011: 107). Pasak mokslininkių Vitos Petrušauskaitės ir Vilanos Pilinkaitės Sotirovič, apžvelgiančių 2001–2011 m. atliktų tyrimų duomenis ir aptariančių pastarojo dešimtmečio rusų etninės grupės adaptacijos bruožus, rusų etninė grupė savo etninės tapatybės konstravimo procese „susiduria su būtinybe integruoti abiejų valstybių (Rusijos ir Lietuvos) tautinių tapatybių elementus“ (Petrušauskaitė, Pilinkaitė Sotirovič 2012: 34). Šiam teiginiui pagrįsti autorės cituoja Ehin ir Berg (2009), kurie sako, kad „Baltijos šalių ir Rusijos posovietinio laikotarpio tautinės tapatybės, kartu su jas konstruojančiais istoriniais naratyvais, yra nesuderinamos, ir netgi, viena kitai prieštaraujančios. <...> Skirtumai yra ne detalėse, bet susiję su pagrindiniais valstybingumą grindžiančiais teiginiais – t. y., skirtingais Antrojo pasaulinio karo, Raudonosios armijos vaidmens, sovietinio režimo ir jo griūties vertinimais, skirtingu Baltijos šalių valstybingumo nutraukimo ir jo atkūrimo aplinkybių vertinimu (Ehin ir Berg 2009: 1; 9 cituota iš Petrušauskaitė, Pilinkaitė Sotirovič 2012: 33–34).

Istorikas Alfredas Bumblauskas, Rusijos ir Lietuvos santykius apibūdinantis kaip „šaltąją taiką“, sako, kad gegužės 9 diena Baltijos šalių istorinėje atmintyje yra ne tik

pergalės prieš fašizmą, bet ir Tarybų Sąjungos okupacijos (reokupacijos) simbolis, o sovietinės okupacijos pripažinimo ar nepripažinimo klausimas nėra vien „idėjų karo“ klausimas, bet turi ir praktinę tąsą – reikalavimą atlyginti okupacijos žalą, Lietuvoje įtvirtintą įstatymu, kuris ir tapo kertiniu „šaltosios taikos“ akmeniu V. Putinui atėjus į valdžią (Bumblauskas 2009: 19). Taigi, įvykiai, susiję su Antrojo pasaulinio karo baigtimi (pvz., paminklo sovietų kariui iškeldinimas iš Talino centro į kapines arba Lietuvos prezidento V. Adamkaus atsisakymas važiuoti į Antrojo pasaulinio karo baigties minėjimo iškilmes) tampa ne tik „faktu“ rusakalbių „tėvynainių padėties“ Baltijos šalyse eskalavimui, taigi yra sudėtinė „grėsmių Rusijos nacionaliniam saugumui“, kylančių iš Baltijos šalių, koncepto dalis“ (Bumblauskas 2009: 19).

Palyginimui, sociologė Irena Šutinienė, tyrinėjusi kolektyvinės atminties bruožus lietuvių tautinėje tapatybėje ir apibendrindama 2006 m. anketinės apklausos ir kokybinio interviu duomenis, teigia, kad Lietuvos gyventojų kolektyvinėje atmintyje aiškiai vyrauja du daugiausia istorinių padarinių turėję įvykiai – nepriklausomybės atkūrimas ir Antrasis pasaulinis karas, o jų reikšmė, palyginti su analogišku tyrimu 1989 m., didėja (Šutinienė 2008: 38). Padidėjusią Antrojo pasaulinio karo svarbą kolektyvinėje atmintyje sociologė aiškina „objektyvesnių ir universalesnių jo istorinės reikšmės vertinimo kriterijų reikšme žmonėms: kitaip negu 1989 m. „tautinės mobilizacijos“ metu, jo reikšmės neužgožia nepriklausomybės atkūrimui svarbūs įvykiai, be to, atkūrus nepriklausomybę, tapo objektyvesnės šio karo interpretacijos bei žinios apie jį“ (Šutinienė 2008: 38). I. Šutinienės teigimu, lietuvių kolektyvinei atminčiai įtaką daro abi pagrindinės socialinės atminties funkcijos: dabarties kolektyvinių tapatybių ir tikslų įteisinimas bei trauminiai įvykiai (karai, represijos, teroras) ir su jais susijusios problemos. Atsižvelgiant į kolektyvinės atminties įvykių tarpusavio ryšių modelius (nepriklausomybės atkūrimo ir Antrojo pasaulinio karo ir pokario represijų), labiausiai kolektyvinės atminties formavimąsi lemia Lietuvos nepriklausomybės praradimo ir atkūrimo įvykių patirtis ir nepriklausomybės vertybės svarba lietuvių tapatybei ir dabarties gyvenime (Šutinienė 2008: 40). Kita vertus, reikia pažymėti, kad tautinių grupių (rusų ir lenkų) ir lietuvių kolektyvinė atmintis panaši – „nors nepriklausomybės atkūrimo įvykių atminties reikšmė etninėms grupėms nevienoda, visų tautybių žmonių atmintyje ji svarbiausia“ (Šutinienė 2008: 39).

Taigi, atsižvelgdami į minėtus tyrimus ir minėtų mokslininkų nuomones, matome, kad Antrasis pasaulinis karas ir jo baigtis yra svarbus istorinis įvykis, vienas svarbesnių ne tik lietuvių, bet ir kitų etninių grupių (taip pat ir rusų) kolektyvinės atminties objektų. Tačiau lietuvių kolektyvinėje atmintyje šis įvykis siejamas su nepriklausomybės praradimu ir Antrojo pasaulinio karo bei pokario represijomis. Nors rusų kolektyvinėje atmintyje nepriklausomybės atkūrimas taip pat svarbiausias, Antrasis pasaulinis karas

ir jo baigtis yra traktuojami skirtingai, o ši traktuotė ir rusų etninės grupės gegužės 9-osios dienos, kaip Rusijos pergalės Antrajame pasauliniame kare, suvokimas tampa bene vieninteliu rusų identiteto skirtumo nuo lietuvių etninės daugumos ženklu. Panašu, kad šis skirtumas rusų ir lietuvių istorinėje atmintyje neretai tampa ir tarpvalstybinių Lietuvos ir Rusijos santykių aptarimo (o neretai ir manipuliacijos) objektu.

Taigi, toliau tekste pateikiami Antrojo pasaulinio karo baigties minėjimo, kaip socialinio įvykio reprezentacijos, skirtumų Lietuvos spaudos rusų ir lietuvių kalbomis analizės duomenys, kurie lyginamuoju aspektu atskleidžia svarbiausius šio įvykio suvokimo interpretacijų, konstruojamų spaudoje lietuvių ir rusų kalbomis, akcentus.

Antrojo pasaulinio karo baigties minėjimo reprezentacija Lietuvos spaudoje: socialinio įvykio elementų aprašymas

Lietuvos spaudoje lietuvių kalba, kitaip nei spaudoje rusų kalba, rašant Antrojo pasaulinio karo baigties paminėjimo tematika, stipriai akcentuojamos šios datos paminėjimo formos – tai LRS organizuojamos eitynės Klaipėdoje ir Kaune. Kalbama apie eitynių teisėtumą (svarstoma, ar išduoti joms leidimą). Tik viename straipsnyje pasakojama apie kitokią šios datos paminėjimo formą – Pirmojo Baltijos kanalo eteryje, transliuojamame Baltijos šalims, tą dieną neberodoma reklama. Kituose dviejuose aprašoma Vilniuje vykstanti Rusijos ir Europos Komisijos finansuojama jaunimo konferencija, kurioje diskutuojama apie terorizmą ir nacionalizmą, ir kad konferencijos metu už Rusijos ambasados skiriamas lėšas Kėdainių rajone tvarkomos sovietinių karių kapinės.

Lietuvos spaudoje rusų kalba aprašomos įvairios 65-ųjų Antrojo pasaulinio karo metinių minėjimo formos ir būdai. Pastebima, kad abu tirti laikraščiai rusų kalba, *Литовский курьер* ir *Обзор*, ne tik informuoja, bet ir patys inicijuoja renginius arba minėjimus, susijusius su šia data (skelbiami asmeninių karinių biografijų konkursai skaitytojams; moksleivių rašinių konkursai temomis „Didžioji pergalė“ ir „Laiškas nežinomam kareiviui“). Leidinių redakcijos (*Обзор*), šia proga gavusios daug skaitytojų laiškų, juos publikuoja. Anonsuojami renginiai („Georgijaus kaspino“ atminties akcija; sekmadienio talka Vilniuje kareivių, žuvusių „Didžiojo tėvynės karo“ metu kapinėse), skirti paminėti 65-ąsias karo baigties metines, kviečiama juose dalyvauti. *Литовский курьер* ir *Обзор* leidiniuose atskirame puslapyje, skirtame šiam minėjimui, spausdinami įvairūs tekstai, susiję su šia data, o *Литовский курьер* net leidžia specialų priedą, kuriame publikuojami Antrojo pasaulinio karo veteranų prisiminimai, įvairūs pasakojimai apie šį karą, taip pat kai kuriuose (balandžio mėn.) numeriuose yra pateikiami interviu su karo veteranais. Laikraščių puslapiuose publikuojami ir įvairių šalių

ambasadų, Lietuvos organizacijų ir politinių partijų sveikinimai veteranams, dalyvavusiems Antrajame pasauliniame kare.

Labai svarbiu elementu aprašant organizuojamas eitynes spaudoje lietuvių kalba tampa eitynių vietos tiek Klaipėdoje, tiek Vilniuje aptarimas. Dažniausiai spaudoje atspindėti siūlymai rengti eitynes Vilniuje ne Gedimino prospekte ar žygiuoti nuo Katedros aikštės iki Mindaugo tilto, bet eitynes rengti Pilių parko pietinėje dalyje, T. Vrublevskio gatve iki Arsenalo gatvės ir autobusu pasiekti Antakalnio kapines. Klaipėdoje siūloma žygiuoti nuo Atgimimo aikštės iki memorialo Skulptūrų parke. Spaudoje lietuvių kalba siūlomas priimtinausias variantas – ne rengti eitynes Vilniaus, Klaipėdos gatvėmis, o esą, kaip ir įprasta, organizuoti paminėjimą prie Antrajame pasauliniame kare žuvusiųjų memorialo – Vilniuje Antakalnio kapinėse ir Klaipėdoje – Skulptūrų parke.

Galiausiai, tiek spaudoje lietuvių, tiek rusų kalba kur kas daugiau skiriama dėmesio ir pačioms įvykusioms eitynėms, ir kitiems renginiams Vilniuje ir Klaipėdoje aprašyti.

Spaudoje rusų kalba, kitaip nei spaudoje lietuvių kalba, aprašomi įvairiausi minėjimai, susiję su šia data. Pavyzdžiui, Rusijos generalinio konsulo Lietuvoje atminimo medalių, skirtų 65-osioms Antrojo pasaulinio karo metinėms atminti, įteikimas Klaipėdoje gyvenantiems veteranams; Raudonosios armijos karių, žuvusių „Tėvynės karo metu“ Vilniaus apylinkėse, palaikų perlaidojimas Antakalnio kapinėse balandžio 17 d.; LRS ir rusų NVO surengta sekmadieninė talka prie Skulptūrų parko memorialo kariams Klaipėdoje; įvairūs koncertai, kuriuose atliekama to meto populiariausia muzika ir dainos; politinės partijos „Rusų aljansas“ (RA) organizuotas renginys Klaipėdoje, į kurį susirinko ne tik karo veteranai, bet ir žmonės, kai buvo vaikai, kentę koncentracijos stovyklose; Klaipėdos totorių bendruomenės susitikimas su klaipėdiečiais veteranais, išveiviais iš Tatarstano; „Didžiojo Tėvynės karo“ veteranų pagerbimas Vilniuje vaikų darželyje; Lietuvoje, Baltarusijos ambasadoje atidaryta menininko, kuris pats kariavo Antrajame pasauliniame kare, paroda.

Ir spaudoje rusų kalba, tiesa, ne tiek daug, kiek spaudoje lietuvių kalba, skirta dėmesio šia proga organizuojamoms eitynėms. Publikuojamas LRS kvietimas dalyvauti eitynėse. Viešinamas ir policijos įspėjimas eitynių metu nenaudoti sovietinės simbolikos, nes už tai yra baudžiama pagal įstatymą, įsigaliojusį 2008 m. Aprašant eitynes, spaudoje rusų kalba dėmesys labiau kreipiamas į galimas provokacijas eitynių metu Vilniuje ir Klaipėdoje, prognozuojama ir Rusijos reakcija į galimus įvykius per eitynes. Atsiklausiama veteranų, ką jie mano apie viešąjį diskursą, susijusį su planuojamomis rengti eitynėmis, nors tokių straipsnių yra palyginti nedaug. Publikuojama ir prieštaraujanti LRS organizuojamoms eitynėms veteranų, kaip ir daugelio rusų nevyriausybiinių organizacijų, pozicija. Viešinamas „Regnum“ skelbimas, kad Klaipėdos savivaldybė nedavė leidimo eitynėms ir eitynių iniciatorių (LRS) nuomonė apie šį sprendimą – kad

jį galima skųsti teismui, nes jis nemotyvuotas, ir Klaipėdoje „blokuotas“ politinės partijos RA. Pateikiama ir LRS lyderio nuomonė, kad toks įvykis turėtų konsoliduoti, o ne skaldyti rusus.

Tematikos požiūriu unikalus straipsnis (interviu su veteranų, kovojusių Antrajame pasauliniame kare ir gyvenančių Lietuvoje, organizacijos pirmininku), kuriame kalbama apie amžinąją ugnį, degusią įvairiuose Lietuvos miestuose, skirtą pagerbti žuvusiems Antrajame pasauliniame kare, ir jos „išjungimą“ Lietuvai atkūrus nepriklausomybę bei bandymus vėl ją uždegti prieš karo baigties minėjimą.

Gegužės 8 ir 9 dienomis spaudoje stengiamasi aprašyti įvairius renginius, vykstančius tą dieną (taip pat ir eitynes). Pavyzdžiui, rašoma apie tai, kaip Lietuvos prezidentė ir kiti aukštus postus užimantys Lietuvos politikai minėjo šią dieną. Aprašomas pergalės dienos sutikimas Rusų dramos teatre; rašoma, kad, minint 65-ąsias metines, buvo įžiebta amžinoji ugnis, tačiau Vilniuje ir Kaune ji degs tik per šventes, Klaipėdoje – visą laiką, o Šiauliuose, užsitęsęs savivaldybės aikštės rekonstrukcijai, vargu ar pasiseks ugnį uždegti. Abiejuose tirtuose laikraščiuose aprašomas gegužės 9-osios paminėjimas Antakalnio kapinėse. Rašoma ir apie „Taikos maršą“ eiseną Vilniuje ir Klaipėdoje. Iš *Delfi* internetinio dienraščio (*Обзор*) perspausdinamas „Taikos eitynių“ aprašymas – „300 metrų, kuriuos Vilniuje ėjo veteranai ir jaunieji Lietuvos gyventojai“.

Antrojo pasaulinio karo baigties minėjimo aprašymo detalumas

Visas diskursas Lietuvos spaudoje, besisukantis vien tikrai apie eitynes, kaip pagrindinę Antrojo pasaulinio karo baigties minėjimo formą, aprašant šį socialinį įvykį, gali būti traktuojamas kaip N. Fairclough minima (Bourdieu ir Wacquant 1992 cituota iš Fairclough 2003: 139) „klasifikacijos schema“. Ši schema „Lietuvos okupacijos datos“ vs „Antrojo pasaulinio karo baigties“ – paminėjimas apibendrina viešai paskelbtas diskusijas apie rengiamas eitynes.

Lietuvos spaudoje tiek lietuvių, tiek rusų kalba eitynės Vilniuje ir Klaipėdoje aprašomos gana detalai. Vardijama, kas jose dalyvauja, kiek tų žmonių, ką ėjusieji laikė rankose, ką buvo įsisegę į aprangą (atkreipiamas dėmesys, kad dažniausiai buvo įsisegę tik Georgijaus kaspinus prie krūtinės ir nenaudojo jokios kitos „uždraustos įstatymu sovietinės simbolikos“). Taip pat smulkiai aprašomi protestuojantieji prieš šią eiseną, minima ir kas buvo užrašyta plakatuose, kuriuos jie laikė.

Spaudoje rusų kalba įvairūs šios datos minėjimai (taip pat ir eitynės) yra aprašomi ne tik ypač detalai, bet ir kartu labai emocingai, remiantis ne faktais, argumentais, bet vien tik savo, t. y. autoriaus, nuomone, nupasakojant daug asmeninių (straipsnių autorių) patirčių ir apmąstymų, minint tą dieną Antakalnio kapinėse. Pavyzdžiui, pažymima, kiek

(„rekordinis skaičius“) žmonių susirinko, pasakojama apie visiškai nepažįstamus žmones, rasdavusius temų pokalbiui tą dieną, gaudinančiai įteikiančius gėles („raudonas tulpes arba gvazdikus“) veteranams, vaikams aiškinusius, kodėl tiek daug žmonių susirinko, ir neslepiančius ašarų akyse. Perpasakojama Rusijos ambasados atstovo kalba. Jis kreipėsi į karo veteranus sakydamas: „Miegokite ramiai, mes neduosime jūsų skriausti, jūs ne okupantai – jūs išlaisvintojai“, tai sukėlė dideles ir garsias dalyvaujančiųjų ovacijas. Aptariama, ir kokios nuotaikos buvo dalyvaujantieji eitynėse – susikaupe, ramūs ir nekreipė dėmesio į protestuotojus prieš šias eitynes. Minima, kokių šalių diplomatai atvažiavo, ar atvažiavo laiku, prie kokio memorialo žuvusiems kariams padėjo vainikus. Lietuvos spaudoje rusų kalba galima išskirti vartojamus epitetus, apibūdinančius Antrojo pasaulinio karo paminėjimo svarbą: amžinoji ugnis šiais laikais ne visiems reikalinga, nes uždegama tik didelių švenčių metu, kita vertus, tai nesvarbu, nes prie karių kapų kiekvienais metais ateina vis daugiau žmonių; vaikams ir vaikaičiams ši šventė yra kaip savotiška saviidentifikacija; jie (dalyvaujantys pergalės dienos minėjime – *aut. pastaba*) nežada atsakyti savo senelių ir prosenelių, padėjusių galvas kovoje su fašizmu; sakoma (Lietuvos visuomenėje – *aut. pastaba*), kad buvo karas, paskui okupacija, bet užmirštama, kad buvo ir fašizmas, galbūt todėl Lietuvos prezidentė pasirinko ne būti bažnyčioje, kur vyko mišios už žuvusiuosius Antrajame pasauliniame kare gegužės 8 dieną, bet padėti vainiką Panerių memoriale; tiems protestavusiems, taip pat ir „megztoms beretėms“ reikia sau atsakyti į klausimą, kas būtų buvę su Lietuva, jei būtų laimėjęs Hitleris; kad tokie siaubingi dalykai nepasikartotų – vaikams svarbu pasakoti apie karą, ne apie vienos (kurios nors tautos) karą, o viso pasaulio karą prieš nacizmą; istorijos nebus įmanoma perrašyti, kad ir kaip to kai kam norisi. Taip pat smulkiai ir emociškai pasakojama apie kitus Antrojo pasaulinio karo baigties metinių renginius – koncertus (programa koncerto, kur „buvo numatytos vietos 700 žmonių, bet visi norintieji netilpo į salę“), taip pat kas sujaudino, sugraudino klausytojus, kaip vaikai stengėsi pralinksminti susirinkusius „diedukus ir bobutes“, kurie kariavo. Karo baigties metinės vadinamos svarbiausia visos žmonijos švente. Kiti vartojami epitetai Antrajam pasauliniam karui ir pergalei jame apibūdinti – 65 metai pergalės prieš fašizmą; pergalė buvo pasiekta milžiniška kaina; gegužės 9-ąją prisimenami visi tie, kurie atidavė savo gyvybę už mūsų ateitį, laisvę ir taikos dangų virš mūsų vaikų ir vaikaičių galvų; 1945 m. gegužės 9-oji visada bus didžiausios XX a. tragedijos baigties diena; laimėjimas Didžiajame tėvynės kare – tai svarbiausias įvykis žmonijos istorijoje; šios datos šventimas – istorinės tiesos įtvirtinimas; mes turime prieštarauti bet kokiems bandymams falsifikuoti Antrojo pasaulinio karo istoriją, išsaugoti tiesą apie šį tragišką laikotarpį, kad neleistume jam pasikartoti; galima pasistengti iškreipti istoriją, bet atminties iškreipti negalima; be Pergalės dienos nebūtų kitų gegužės švenčių, nors mums dabar norima įteigti priešingai; be šitos pergalės Europa būtų nugrimzdusi į mirties žiaurumus

ilgiems ilgiems metams ir nebūtų nė kalbos apie demokratijos vertybes; Lietuvos žemėj guli ne tik „brolišku“ respublikų kariai, bet ir lietuviai, ir to nereikia pamiršti. Pažymėtina, kad Antrasis pasaulinis karas spaudoje rusų kalba vadinamas „Didžiuoju Tėvynės karu“.

Galima teigti, kad, apibendrinus socialinio įvykio aprašymo tendencijas, matyti daroma skirtis tarp tų, kurie mini gegužės 9-ąją, ir tų, kuriems ši data nėra tokia svarbi.

Antrojo pasaulinio karo baigties minėjimo reprezentacija.

Socialinio įvykio aiškinimai, pateisinimai, įvardijamos priežastys, tikslai

Spaudoje lietuvių kalba su eitynėmis susijusių įvykių aprašymo fonas – neigiamas, dažniausiai pateikiamos Lietuvos valstybės, jos institucijų, politikų, savivaldos institucijų priešiškos nuomonės, nuostatos eitynių atžvilgiu, nors yra atspindėtos ir LRS – eitynių organizatorių – nuomonės. Daugiausia kalbama apie eitynių metu galinčias kilti provokacijas, konfliktus visuomenėje (nesusipratimus, muštynes). Argumentuojama, kad jei bus sulaukta informacijos apie galimas provokacijas, eitynėms leidimas nebus išduotas. Taip pat akcentuojamas pats istorinis faktas – Antrojo pasaulinio karo baigtis ir jo vertinimas. Manoma, kad eitynės – pasityčiojimas iš žmonių, nukentėjusių nuo sovietų okupacijos (pvz., politiniai kaliniai ir tremtiniai pasisako „ne prieš kovojusius žmones, kuriems reikia atiduoti pagarbą, bet prieš okupavusios kariuomenės atstovus, marširuojančius miesto gatvėmis“). Taip pat sakoma, kad didelė dalis visuomenės Antrojo pasaulinio karo pabaigos minėjimą vertina prieštaringai, nes jis siejamas su Tarybų Sąjungos okupacija, kuri tęsėsi iki nepriklausomybės 1990 m. atkūrimo. Lietuvos valstybinių institucijų atstovų, politikų nuomone, svarstymai apie eitynes yra įžeidžiantys Lietuvos istoriją, partizanus, pokario rezistentus ir jų atminimą. Tokios eitynės organizuojamos pirmą kartą per dvidešimt nepriklausomybės metų. Pabrėžiama, kad eitynėse, atsižvelgiant į priimtą įstatymą, nebus galima naudoti sovietinės simbolikos („provokacinių sovietinių simbolių“). Sakoma, kad norima išvengti kilsiančių provokacijų, kurios vėliau bus eskaluojamos tarptautiniu lygiu. Pabrėžiamas ir eitynių dalyvių saugumo užtikrinimas – teigiama, kad trumpesniame maršrute būtų lengviau tai padaryti. Akcentuojama, kad visame pasaulyje Antrojo pasaulinio karo aukų atminimo diena yra minima gegužės 8-ąją, o ne gegužės 9-ąją. Apeliuojama ir į Lietuvos Respublikos Konstituciją (į ją apeliuoja ir Lietuvos rusų sąjungos atstovai), kurioje susirinkimų laisvė užtikrinama tik tuo atveju, jei ji negresia visuomenės saugumui, viešajai tvarkai, žmonių sveikatai ar gerovei. Taip pat aptariama „tinkama“ tokiai progai minėjimo forma – eiti į kapines ir tyloje kalbant maldą atiduoti pagarbą mirusiesiems, pavėžėti veteranus „į bendražygių kapelius“.

Svarstoma, ir kas dalyvaus tose eitynėse – spėjama, kad Antrojo pasaulinio karo veteranai, kuriems ir yra skirtas šis paminėjimas, kadangi jie dalyvavo karo veiksmuose ir

pasiekę pergalę, jame nedalyvaus, nes jų amžiaus vidurkis siekia 85 metus, esą jie įpratę minėti pergalės dieną be demonstracijų.

Kvestionuojami ir eitynių organizatoriai – LRS ir jų atstovai Klaipėdoje, kurie jau esą organizavę vieną renginį – protestą prieš mokyklų reorganizaciją, – kuris nepraejo sklandžiai, buvo konfliktiškas (protesto metu buvo naudojamos „netinkamos vėliavos“ ir „raiščiai“). Komentuojama, kad pačia akcija – eitynių rengimu – LRS siekia savo politinių tikslų prieš artėjančius savivaldybių tarybų rinkimus, pasinaudodama ir manipuliudama karo veteranais, kurie yra pažeidžiami (kalbama apie eitynes Visagine). Pasakoma nuomonė, kad veteranai iškovotus medalius prisisiegti prie krūtinės gali, tačiau LRS gali išprovokuoti dalyvauti veteranus „įstatymo laužymo akcijoje“. Išsakoma ir LRS pozicija, kodėl tokios eitynės svarbios. Vienas argumentų – Klaipėdoje gyvena daugiausia rusų, pabrėžiama, kad eitynėse nebus „vėliavų su Stalinu“. Teigiama, kad neleisti paminėti Pergalės dieną nėra jokio pagrindo – veteranų liko nedaug, todėl laikas pagerbti žuvusius karius ir tuos, kurie kariavo ir išgyveno. Priduriama, kad netiesa, jog karo veteranai eitynių nenori, nebent tie, kurie jau sunkiai vaikšto. Manoma, kad eitynėmis būtų pasidžiaugta karo pabaiga, pagerbtos jo aukos ir tokiu būdu tikimasi, kad toks įvykis daugiau nebepasikartos. Atremiamas ir argumentas, jog Lietuva buvo okupuota, tačiau sakoma, kad 1945 m. gegužės 9 d. nėra okupacijos pradžia.

Rašoma ir kodėl Pirmasis Baltijos kanalas šią dieną sutinka be reklamos eteryje – ši kanalą žiūri gana daug kitataučių, kurių nemaža dalis yra rusai, taigi tai – solidarizavimosi su šiais žiūrovais forma.

Kitaip nei spaudoje lietuvių kalba, spaudoje rusų kalba su 65-osiomis Antrojo pasaulinio karo minėjimo metinėmis susiję renginiai pristatomi pozityviame kontekste. Pabrėžtina, kad, skirtingai nei spauda lietuvių kalba, rusiška spauda Antrąjį pasaulinį karą vadina „Didžiuoju Tėvynės karu“ arba „Tėvynės karu“. Piktinamasi Lietuvoje viešajame diskurse vyraujančia nuomone, kad nereikia minėti Antrojo pasaulinio karo metinių. Antrojo pasaulinio karo baigtis, kitaip nei spaudoje lietuvių kalba, istoriniu požiūriu interpretuojama skirtingai. Stebimasi, kad Lietuvos visuomenėje nėra tinkamai suvokiama Antrajame pasauliniame kariavusiųjų ir jų laimėjusių svarba („nėra įsisąmoninta herojiška kariavusiųjų auka, daugybė žuvusiųjų, kurie kovojo už visų ateitį“). Piktinamasi, kad esą bandoma falsifikuoti Antrojo pasaulinio karo baigties istoriją. Pavyzdžiui, stebimasi, kaip greitai užmirštama fašizmo ideologija ir jos padariniai, žmonių aukos („fašistams, išskyrus arijų rasę, neegzistavo kitų tautų atstovų, daugelis jų turėjo išnykti amžiams“). Akcentuojama ir tai, kad ne tik rusai, bet ir kitose šalyse gyvenantys žmonės („tūkstančiai žmonių visame pasaulyje (nuo Rusijos iki Naujosios Zelandijos) žuvo mūšiuose, kariaudami prieš fašizmą (padėjo galvas už savo tėvynės garbę, kad išnyktų antihumanistinis projektas“). Taip pat atsižvelgiama į Lietuvos spaudos diskurse, ypač

politikų išsakomą argumentą apie tai, kad visi, išskyrus Rusiją, Antrojo pasaulinio karo baigtį švenčia gegužės 8 d. Pabrėžiama, kad nesvarbu, kada yra švenčiamos Antrojo pasaulinio karo metinės – 8-ą ar 9-ą dieną, svarbu, kad yra švenčiama pergalės prieš nacizmą diena („pergalės diena prieš fašistinę Vokietiją, kurią laimėjo SSRS, JAV, Prancūzija, Didžioji Britanija ir visi žmonės, neapkenčiantys nacizmo ir kovojusieji prieš jį, ir niekas Europoje, išskyrus neišnaikintus nacių, nemato tame nieko dviprasmiško“).

Teigiama, kad „dvi­prasmišku“ galima laikyti Lietuvos įjungimą į SSRS arba 1991 m. sausio 11 d. (kai sovietinė armija Vilniuje užėmė Krašto apsaugos departamentą ir Spaudos rūmus), bet pergalė prieš nacizmą – tai bendražmogiška vertybė ir vadinti tą dieną „dvi­prasmiška – vadinasi, pateisinti nacių, kurie nekentė žmonių, veiksmus“.

Kalbant apie rengiamas eitynes, kurios spaudoje rusų kalba vadinamos „Taikos maršu“, įspėjama, kad bus bandymų išprovokuoti neramumus. Teigiama, kad prieš eitynes bus protestuotojų („protestuos ir vietiniai pseudopatriotai su įžeidžiančiais plakatais, kurių galvose viskas susimaišė – Pergalės diena, Stalinas ir trėmimai su represijomis“). Savivaldybės leidimo eitynėms neišdavimas vadinamas „lietuvių demokratijos saulėlydžiu“ ir „savivaldybės savivalės demonstracija“. Taip pat sakoma, kad Lietuvos politikų reakcija į eitynes – savireklama prieš artėjančius savivaldybių tarybų rinkimus, o eitynių organizatoriai įvardijami savo idėja demonstruojančiais ramumą ir užtikrintumą. LRS lyderis spaudoje sako, kad eitynės nėra uždraustos – kvestionuojama tik vieta. Akcentuojama, kad tai jau ne pirmos tokios eitynės (nors spaudoje lietuvių kalba yra teigiama priešingai). LRS lyderis spaudoje dalijasi prisiminimais apie prieš penkerius metus vykusias eitynes, kurios buvo organizuojamos nuo Kudirkos aikštės, kai žygiavo karo veteranai, vaikai ir piliečiai, branginantys šią šventę ir dainavę „Katiušą“, ir sakoma, kad jų metu neįvyko jokių provokacijų, ko labiausiai ir bijomasi. Pabrėžiama, kad eitynių dalyvius saugos policija ir jų „vaikiniai“, kurie neleis skriausti veteranų, bet mano, kad taip neatsitiks. Taip pat sakoma, kad eitynių dalyviai nenusileis iki tų, kurie rėks, kad veteranai „okupantai“, nors veteranams tai girdėti bus nemalonu. Atsiklausoma ir pačių veteranų, ką jie mano apie diskursą, susijusi su eitynėmis, visuomenėje. Pavyzdžiui, vieno veterano nuomone, savivaldybė, uždrausdama eitynes, parodė, kad bijomasi karo veteranų („bijo veteranų pakylėtos dvasios, ir bijo to, kad juos pamatę, kažkas pradės mąstyti savarankiškai“). Taip pat šis veteranas sako, kad eitynėse norėtų dainuoti dainas ir pasidarytų plakatų, kuriuos demonstruoti nėra nieko antiįstatymiško. Kitas akcentas, pabrėžiamas spaudoje ir pačių veteranų, – pykstama, kad eitynes Antrojo pasaulinio karo pabaigai paminėti spauda lietuvių kalba prilygina homoseksualų rengiamoms Vilniuje eitynėms, kurioms savivaldybė išdavė leidimą. Taigi, manoma, kad geriau eitynių visai nerengti (juo labiau, jei negalima žygiuoti Vilniaus centre), bet paminėti karo baigties metines, kaip įprasta, Antakalnio kapinėse. Kitos pasisakiusios veteranės nuomone,

tokių eitynių reikia tada, kai jos yra palankiai priimamos, o kai neaišku, kokios Lietuvos visuomenės reakcijos sulauks karo veteranai – jos nepriimtinos. Taip pat sakoma, kad eitynių vieta labai svarbi – verta eiti tik Gedimino prospektu, jei ten žygiuoti negalima, kiti kompromisiniai variantai netinka. Išsakoma ir atsižvelgianti į karo veteranus, kuriems siūloma žygiuoti Vilniaus gatvėmis, pozicija – karo veteranų galimybės, nes kai kuriems tai yra nepakeliamas sunkumas. Pateikiamas pavyzdys apie eitynes Maskvoje, Raudonojoje aikštėje, kur net 300 metrų veteranai yra vežami automobiliais. Taigi, karo veteranė teigia, kad jeigu miesto valdžia taip nori eitynių, tegu susodina juos į atvirus autobusus ir vežioja miesto gatvėmis – tai bus tikras veteranų pagerbimas.

Kita vertus, Lietuvos spaudoje rusų kalba atsiskleidžia ir vidinis Lietuvos rusų bendruomenės susiskaldymas. Pavyzdžiui, politinės partijos RA pirmininkė kritikuoja eitynių organizatorius – LRS ir jos lyderius. Kritikuojami prasti šios partijos lyderių organizaciniai sugebėjimai organizuoti didesnius renginius. Tai išryškėjo organizuojant mitingą prieš švietimo reformą Klaipėdoje. Pasak RA lyderės, policijos buvo daugiau, negu dalyvaujančiųjų mitinge, o LRS lyderiai mitinge kalbėjo „ne į temą“. Taigi, bijomasi, kad šie organizatoriai veteranus gali padaryti pajuokos objektais. Taip pat klausiama, kam reikia kiršinti Klaipėdos gyventojus, juk joje gyvena ne tik karo veteranai.

Kariavusiems Antrajame pasauliniame kare skiriama daug padėkos žodžių – dėkoma už pergalę; sakoma, kad šis žygdarbis nebus užmirštas; linkima taikos ir sveikatos veteranams; sakoma, kad eitynės „Taikos maršas“ reikalingos ne tik veteranams, bet ir jaunimui, norintiesiems išreikšti padėką veteranams už jų žygdarbį; sakoma, kad pagarba atiduodama tiems, kurie per neįmanomas kančias, o kartais ir paaukodami gyvybę, iškovojo tokią brangią pergalę prieš fašistinę Vokietiją.

Antrojo pasaulinio karo baigties metinių reprezentacijos dalyviai

Nors kalbama apie Antrojo pasaulinio karo minėjimo sukaktį, spaudoje lietuvių kalba pagrindiniai numanomi šio įvykio veikėjai – karo veteranai – tekste nėra aktyvūs veikėjai, o tampa socialinio įvykio objektais. Dažniausiai tekste jie turimi galvoje ir paminimi tik keliose vietose. Šie socialiniai veikėjai yra klasifikuojami – priskiriami grupei: veteranai, dažniausiai rusakalbiai, rusai – „senyvo amžiaus, tikriausiai skaudančiais sąnariais ir kaulais“, „karo veteranai, kurių kasmet mažėja (gyvų vos kelios dešimtys, jų amžius daugiau kaip 80 metų, Klaipėdos apskrityje gyvena apie 500, seniau – 5 000)“.

Veteranų gramatinis vaidmuo pasyvus – apie juos rašoma, jie tame diskurse nedalyvauja, jų nuomonės neatsiklausoma. Reikia paminėti, kad viename straipsnyje kalbinama karo veteranė iš Vilniaus r., kuri neketina važiuoti į Vilnių, nors ir pakviesta. Ji, kaip visada, paminės šią dieną vietos kapinėse. Dažniausiai referuojama į organizatorius (LRS

atstovus Klaipėdos miesto savivaldybės taryboje, atstovus Vilniuje); valstybės institucijas, kurios įteisina, išduoda leidimus įvykiui organizuoti; Klaipėdos savivaldybę (savivaldybės administracijos direktoriaus pavaduotoją); taip pat institucijas, užtikrinančias visuomenės saugumą eitynėse; Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato atstovus; kitų valstybinių suinteresuotų institucijų tiek valstybiniu, tiek savivaldybės lygmeniu atstovus (Užsienio reikalų ministeriją, nes organizuoja Europos dieną, Karo organizacijos tarybos pirmininką, Vilniaus savivaldybės kalbos kontrolės ir administracinės veiklos skyriaus vedėją, Nuolatinę renginių organizavimo komisiją; politikus – Seimo Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos seniūno pavaduotoją; Seimo pirmininkę); įvairių eitynėmis nesuinteresuotų grupių organizacijų atstovus (Politinių kalinių ir tremtinių organizaciją; Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungą, politinę partiją Rusų aljansas, Lietuvos tautinio jaunimo sąjungą) ir pavienius asmenis.

Aprašomi dalyvaujantieji eitynėse (200 žmonių, daugiausia rusakalbiai, nešini raudonomis gėlėmis, balionais ir vėliavėlėmis, skambant orkestrui, pražygiavo kelis šimtus metrų) ir protestuotojai (persirengę partizanais, šaukę „gėda“, kai kurie laikę plakatus, kurie priminė žudynes Katynėje, trėmimus į Sibirą ir badmetį Ukrainoje).

Karo veteranai, kaip pagrindiniai šio socialinio įvykio veikėjai, spaudoje rusų kalba daugiau negu spaudoje lietuvių kalba tampa aprašomų įvykių dalyviais. Tokiais įvykių dalyviais jie tampa spaudoje publikuojant karo veteranų, kaip karo įvykių liudytojų, pasakojimus apie Antrąjį pasaulinį karą ir tarnavimą Raudonojoje armijoje, dažniausiai skelbiant interviu su jais. Taip pat pačių veteranų klausama, ką jie mano apie eitynes ir bandymus jas uždrausti. Kita vertus, tekstuose, aprašančiuose įvairias Antrojo pasaulinio karo baigties metinių minėjimo formas (renginius), karo veteranai, kaip socialiniai veikėjai, arba būna nustumti į antrą planą, arba tekste tik turimi omenyje, tapdami ne įvykio subjektais, o objektais. Šių socialinių objektų gramatinis vaidmuo spaudoje rusų kalba yra pasyvus – jie paveikti aprašomų įvykių, o ne kuria šį įvykį ir jame aktyviai dalyvauja. Pavyzdžiui, karo istorijos bendruomenė „Užmiršti kareiviai“ atsako į skaitytojų, kurie ieško kare žuvusių giminaičių, laiškus, ir atsako, kur jie galėtų būti arba yra palaidoti. Kai kalbinamas veteranų, gyvenančių Lietuvoje, pirmininkas, klausama apie veteranus, likusius Lietuvoje, jų amžių, skaičių, domimasi ir jo paties karine biografija. Taip pat aprašomi likę Klaipėdoje veteranai: „412 žmonių, kai kurie jau yra 90 metų, daugumai per 80, daugelis jau nevaikšto – guli lovoje (jiems norima atvežti medalius ir pasakyti šiltų žodžių, padėkoti, nes jie to verti)“.

Kita vertus, socialiniai veikėjai, daugiau nei spaudoje lietuvių kalba, tampa įvykių šaltiniais – kariavusieji yra įvykių Antrajame pasauliniame kare liudininkai ir neberefekuojama į kitus šaltinius. Tekstų socialiniai veikėjai apibūdinami kaip „brangūs veteranai, frontininkai, iškovoję mums laisvę, išėję į amžiną atmintį, nugalėtojai“.

IŠVADOS

Tirtoje Lietuvos spaudoje rusų etninė grupė siejama su istorine tematika apie Antrojo pasaulinio karo baigtį, šios baigties metinių minėjimą. Aprašomas ir šios grupės politinis dalyvavimas – koalicija su lenkų politine partija savivaldybių tarybų rinkimuose ir šios politinės jėgos pergalė bei iniciatyva versti biuletenius prieš savivaldybių tarybų rinkimus į rusų kalbą. Dauguma straipsnių šia tematika skirta aprašyti Lietuvos rusų sąjungos (LRS) iškeltas iniciatyvas. Be gegužės 9 dienos eitynių iniciatyvos aprašymo, spaudoje lietuvių kalba tiriamuoju laikotarpiu minima dar viena iniciatyva – paminklo „rusų tautybės asmenybei ar rusų simboliui“ statyba. Aprašoma ir tautinių mažumų (taip pat ir rusų) integracija, mažumų švietimo klausimai, rusų bendruomenė (taip pat sentikių, stačiatikių) ir mišrios (su rusų tautybės asmenimis) santuokos. Viena vertus, tematiką, susijusią su tiriamą grupę, siūlo tam tikru laiku įvykę socialiniai, politiniai įvykiai (pvz., referendumas pripažinti rusų, kaip antrą valstybinę kalbą, Latvijoje), kita vertus – tematika nekinta, nes yra susijusi su tam tikrais istorinių įvykių (pvz., Antrojo pasaulinio karo pabaiga) paminėjimais.

Remiantis socialinio diskurso tyrinėtojo T. van Dijko (1987) kognityvių etninių nuostatų schema, Lietuvos spaudos tekstuose išskirtoje tematikoje, siejamoje su rusų etnine grupe, įvardytos galimos grėsmės daugiausia siejamos su kultūriniais aspektais, nors daugeliu atvejų aprašomi politiniai įvykiai, susiję su rusų politiniu dalyvavimu (rusų ir lenkų politinių partijų koalicija rinkimuose), istorinių datų minėjimu, integracijos arba etninių mažumų švietimo politika). Kultūrinės grėsmės daugiausia siejamos su Antrojo pasaulinio karo baigties interpretacijomis, daugumos visuomenės ir rusų etninės grupės jų suvokimo skirtumais (okupacijos vs Antrojo pasaulinio karo baigties minėjimo diskursas), taip pat ši grėsmė siejama su tautinių mažumų (ne)sugebėjimu integruotis (kvestionuojamas valstybinės kalbos mokėjimas). Socialinės grėsmės gali būti siejamos su Antrojo pasaulinio karo baigties suvokimo interpretacijų padariniais, galinčiais išprovokuoti įvairias protesto akcijas, neramumus, neigiamą atgarsį. Taip pat manoma, kad ir etninių grupių (mažumų) aspiracijos ar interesai gali kelti konfliktus ir įtampas visuomenėje. Socialinė grėsmė siejama ir su socialine (ne)tvarka, kuri įžiūrima tiek Lietuvos rusų (įvardijami „antilietuviški“ Lietuvos rusų veiksmai dalyvaujant Rusijos organizuojamose konferencijose tėvynainiams, minima „antilietuviška“ LRS atstovų veikla), tiek Rusijos atstovų veikloje (Rusijos ambasadoriaus Lietuvoje veiksmai; Rusijos įtaka tėvynainiams per žiniasklaidą). Socialine grėsme laikoma ir LRS lyderių savivalė – jie patys verčia, spausdina ir platina rinkiminius biuletenius negavę Seimo institucijos pritarimo. Tautinių mažumų protestai vykdant švietimo reformą gali būti įvardyti kaip spaudos tekstuose iškeliami socialinė grėsmė. Reikia pabrėžti, kad yra

ir pozityvių nuostatų rusų etninės grupės atžvilgiu – pilietiškumo trūkumas Lietuvos visuomenėje, etninio nepakantumo apraiškos. Mažiausiai įvardytos ekonominės grėsmės siejamos su eitynėmis Gedimino prospekte, kurios, manoma, trukdys tą dieną švenčiamos Europos dienos renginiams. Taip pat ši grėsmė reiškia rašant apie lėšas paminklui rusų asmenybei ar simboliui statyti. Kalbant apie tautinių mažumų integraciją, taip pat įvardijami ekonominiai interesai, sakoma, kad valstybė išlaiko mokyklas, kuriose mokoma tautinių mažumų kalbomis. Reikia pabrėžti, kad spaudoje lietuvių kalba atstovaujama daugiausia politinei partijai Lietuvos rusų sąjunga ir jos lyderiams, kaip reprezentuojantiems etninių mažumų (rusų) nuomonę.

Palyginus plačiausiai spaudoje lietuvių kalba aprašomą gegužės 9 dienos minėjimą ir jo dalyvių vaizdavimą spaudoje rusų kalba (atsižvelgiant į N. Fairclough (2003) socialinio įvykio vaizdavimo išskirtus analizės kriterijus (procesus, dalyvius ir aplinkyles) viešajame diskurse), galima teigti, kad sukuriama dvi skirtingos informacinės erdvės, kuriose informaciją, tikėtina, gauna skirtingos kalbinės auditorijos grupės (skaitantys rusiškai ir lietuviškai). Taigi galima daryti prielaidą, kad spauda skatina dviejų etnolingvistinių grupių konfliktą. Prie konfliktiškumo kūrimo prisideda Rusijos arba rusų etninės grupės Lietuvos spaudoje lietuvių kalba persakomos grėsmės. Lietuvos spaudos tyrinėtoms tematikoms diskurse lietuvių ir rusų kalbomis kuriama skirtis tarp „jie“ ir „mes“ grupių.

Atsižvelgiant į vyraujančią Lietuvos spaudoje lietuvių kalba rusų etninės grupės reprezentaciją (vyraujančią diskursą, diskurso dalyvius, temas, dažniausiai minimą ir gausiausiai aprašomą socialinį įvykį ir jo aprašymo tendencijas (pateikiamus argumentus, paaiškinimus, įvardijamas grėsmes), galima sakyti, kad rusų etninė grupė Lietuvos spaudoje yra reprezentuojama (vaizduojama, labiau matoma) kaip sovietinio laikotarpio imigrantai, bet ne Lietuvos senbuviai, siejami su LDK arba kitais istoriniais laikotarpiais, jų kultūriniu paveldu, istorine atmintimi.

Savo ruožtu, rusų etninės grupės reprezentacija, pabrėžianti išimtinai Antrojo pasaulinio karo ir jo baigties laikotarpio problematiką, rusų etninės grupės tapatinimą su LRS politinėmis iniciatyvomis Lietuvos spaudoje lietuvių kalba, taip pat nenoras „ieškoti“ bendrų istorijos interpretacijos sąlyčio taškų tiek spaudoje rusų, tiek lietuvių kalbomis (nekvėstionuojant kariavusiųjų Antrajame pasauliniame kare etninės tapatybės, neatsižvelgiant į kariavusiųjų argumentus ir publikuojant vien politinėje erdvėje išsakomus argumentus) ir toliau Lietuvos spaudoje lietuvių ir rusų kalbomis formuos šaltinius tam tikromis temomis, siejamomis su rusų etnine grupe, bei reprodukuos rusų etninės grupės vaizdavimo schemas, prietarus ir išankstinius nusistatymus šios grupės atžvilgiu.

LITERATŪRA

- Beresnevičiūtė V., Frėjūtė-Rakauskienė M., 2006. Etninė tematika ir nepakantumas Lietuvos žinias-klaidoje: dienraščių analizė. *Etniškumo studijos* 1, Socialinių tyrimų institutas, Etninių tyrimų centras. Vilnius: Eugrimas, 19–43.
- Bumblauskas A., 2009. Aktualieji ir istoriniai Europos regionai: Lietuvos Didžioji Kunigaikštija, ULB, Vidurio Rytų Europa. In: Pšibilskis B. V. et al., red. *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos tradicija ir tautiniai naratyvai*. Vilniaus universiteto leidykla, 18–37.
- Fairclough N., 2003. *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.
- Fairclough N., 1989. *Language and Power*. New York: Longman Inc.
- Frėjūtė-Rakauskienė M., 2009. *Etninis nepakantumas Lietuvos spaudoje*. *Etniškumo studijos* 1, Socialinių tyrimų institutas, Etninių tyrimų centras. Vilnius: Eugrimas.
- Frėjūtė-Rakauskienė M., 2011. Rusai Lietuvoje ir Latvijoje: europinio, regioninio ir lokalaus identitetų sąveika. *Etniškumo studijos* 1–2, Lietuvos socialinių tyrimų centras, Etninių tyrimų institutas, Vilnius: Eugrimas, 80–110.
- Matheson D., 2005. *Media Discourses. Analysing Media Texts*. Open University Press.
- Maliukevičius N., 2006. Ekspansijos iš Rytų apraraiškos Lietuvos informacinėje erdvėje. *Politologija* 2 (42), 61–81.
- Ramonaitė A., Maliukevičius N., Degutis M., 2007. *Tarp Rytų ir Vakarų: Lietuvos visuomenės geokultūrinės nuostatos*. Vilnius: Versus Aureus.
- Staiger J., 2005. *Media Reception Studies*. New York and London: New York University Press.
- Šutinienė I., 2008. Socialinė atmintis ir šiuolaikinė lietuvių tautinė tapatybė. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 8 (17), 31–55.
- Tereškinas A., 2009. Imigracijos diskursai JAV ir Airijos spaudoje. *Filosofija. Sociologija*. T. 20, nr. 4, 302–309.
- ter Wal J., ed., 2002. *Racism and Cultural Diversity in Mass Media. An Overview of Research and Examples of Good Practice in the EU Member States, 1995–2000*. Vienna: European Research Centre on Migration and Ethnic Relations (Ercomer).
- van Dijk T. A., 1987. *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk*. Newbury Park, CA: Sage.
- van Dijk T. A., 2000. *Ideology. A Multidisciplinary Approach*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage Publications.
- Zepa B., Šūpule I., Kļave E., Krastiņa L., Krišāne J., Tomsone I., 2005. *Ethnopolitical Tension in Latvia: Looking for the Conflict Solution*. Ryga: Baltic Institute of Social Sciences.

PRIEDAI

ANALIZUOTI TEKSTAI APIE RUSŲ ETNINĘ GRUPĘ LIETUVOS SPAUDOJE:

Apie gegužės 9-osios minėjimą:

1. 2010. Rusų sąjungos planuojamos eitynės Klaipėdoje kelia nerimą. *15 min.* Balandžio 16 d. Prieiga: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/rusu-sajungos-planuojamos-eitynes-klaipdoje-kelia-nerima-56-93504> [žiūr. 2013 05 03].
2. 2010. Lietuvos rusų sąjunga minės gegužės 9-ąją. *Veidas.* Balandžio 20 d. Prieiga: <http://www.veidas.lt/lietuvos-rusu-sajunga-mines-geguzes-9-aja> [žiūr. 2013 05 03].
3. Elta. 2010. K. Masiulį papikтино ketinimai rengti Pergalės dienos eitynes. *Respublika.* Balandžio 20 d. [žiūr. 2013 05 03].
4. BNS. 2010. S. Dmitrijevas: per eitynes nebus vėliavų su Stalinu. *Valstietis.* Balandžio 20 d. Prieiga: <http://www.valstietis.lt/Pradzia/Naujienos/Lietuvoje/S.Dmitrijevas-per-eitynes-nebus-ve-liavu-su-Stalinu> [žiūr. 2013 05 07].
5. Elta. 2010. Prašoma rusų sąjungos minėjimui parinkti deramą vietą. *Balsas.* Balandžio 20 d. Prieiga: <http://www.balsas.lt/naujiena/385460/prasoma-rusu-sajungos-minejimui-parinkti-derama-vieta> [žiūr. 2013 05 07].
6. BNS. 2010. I. Degutienė: gegužės 9-ąją eitynių ir paradų nereikėtų rengti. *Delfi.* Balandžio 21 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/idegutiene-geguzes-9-aja-eityniu-ir-paradu-nereiketu-rengti.d?id=31288661> [žiūr. 2013 05 07].
7. Urbonaitė I., 2010. Vilniaus savivaldybė persigalvojo – siūlo veteranams Pergalės dieną minėti Antakalnio kapinėse. *Delfi.* Balandžio 21 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vilniaus-savivaldybe-persigalvojo-siulo-veteranams-pergales-diena-mineti-antakalnio-kapinese.d?id=31311407> [žiūr. 2013 05 07].
8. 2010. Vilniuje gegužės 9-ąją bus eitynės. *Veidas.* Balandžio 21 d. Prieiga: <http://www.veidas.lt/tag/geguzes-9-oji> [žiūr. 2013 05 07].
9. BNS. 2010. Klaipėdos savivaldybė dėl leidimo Gegužės 9-osios eitynėms apsispręs kitą savaitę. *15 min.* Balandžio 22 d. Prieiga: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/klaipedos-savivaldybe-del-leidimo-geguzes-9-osios-eitynems-apsispres-kita-savaite-56-94434> [žiūr. 2013 05 07].
10. Spurytė V., 2010. Eitynės – pagarbai ar paniekai? *Diena.* Balandžio 26 d. Prieiga: <http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/nuomones/eitynes-pagarbai-ar-paniekai-274848> [žiūr. 2013 05 07].
11. BNS. 2010. Klaipėdos savivaldybė gegužės 9-osios eitynių rengti neleido. *Alfa.* Balandžio 27 d. Prieiga: http://www.alfa.lt/straipsnis/10354040/Klaipedos.savivaldybe.geguzes.9.osios.eityniu.rengti.neleido=2010-04-27_17-17/ [žiūr. 2013 05 07].
12. Beniušis V., 2010. Vilniaus meras – prieš karo veteranų eitynes sostinėje. *Kauno diena.* Balandžio 28 d. Prieiga: <http://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/vilniaus-meras-pries-karo-veteranu-eitynes-sostineje-275406> [žiūr. 2013 05 07].
13. Urbonaitė I., 2010. S. Dmitrijevas: Vilniuje veteranų eitynių neatsakysime. *Delfi.* Balandžio 28 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/sdmitrijevas-vilniuje-veteranu-eityniu-neatsakysime.d?id=31616289> [žiūr. 2013 05 07].
14. BNS. 2010. Vilniaus meras siūlo gegužės 9-ąją nerengti veteranų eitynių. *Bernardinai.* Balandžio 28 d. Prieiga: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-04-28-vilniaus-meras-siulo-geguzes-9-aja-nerengti-veteranu-eityniu/44122> [žiūr. 2013 05 07].

15. Elta. 2010. Vilniaus savivaldybė: karo veteranai rinksis ne Katedros aikštėje. *Balsas*. Balandžio 29 d. Prieiga: <http://www.balsas.lt/naujiena/387092/vilniaus-savivaldybe-karo-veteranai-rinksis-ne-katedros-aiksteje> [žiūr. 2013 05 07].
16. Alfa.lt. 2010. Gegužės 9-ąją Pirmasis Baltijos kanalas sutiks be reklamos. *Alfa*. Balandžio 30 d. Prieiga: http://www.alfa.lt/straipsnis/10354717/Geguzes.9.aja.Pirmasis.Baltijos.kanalas.sutiks.be.reklamos=2010-04-30_15-58/ [žiūr. 2013 05 07].
17. BNS. 2010. Rusų sąjunga: į eitynes – per teismą. *Vakaryų ekspresas*. Gegužės 1 d. Prieiga: <http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvas-naujienos/rusu-sajunga-i-eitynes---per-teisma/> [žiūr. 2013 05 07].
18. 2010. Vilniuje eitynėmis paminėta gegužės 9-oji. *LRT*. Gegužės 9 d.
19. BNS. 2010. Protestų sulaukusioje eisenoje Vilniaus centre dalyvavo keli šimtai žmonių. *Zebra*. Gegužės 9 d. Prieiga: <http://zebra.15min.lt/lt/naujienos/lietuva/protestu-sulaukusioje-eisenoje-vilniaus-centre-dalyvavo-keli-simtai-zmoniu-199999.html> [žiūr. 2013 05 07].
20. Andriejauskaitė J., 2010. Gegužės 9-osios minėjimas Klaipėdoje skendo tulpėse ir ramybėje (nuotraukos). *15 min*. Gegužės 9 d. Prieiga: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/geguzes-9-osios-minejimas-klaipedoje-skendo-tulpose-ir-ramybeje-56-96797> [žiūr. 2013 05 07].
21. 2010. Kapinės tvarko už rusų pinigus. *Lietuvos rytas*. Rugsėjo 14 d. Prieiga: <http://www.lrytas.lt/-12844396381282886960-kapines-tvarko-u%C5%BE-rus%C5%B3-pinigus.htm> [žiūr. 2013 05 07].
22. BNS. 2010. Rusakalbiai ES ir Rusijos finansuojamoje konferencijoje diskutuoja apie terorizmą ir nacionalizmą. *Kauno diena*. Rugsėjo 24 d. Prieiga: <http://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/rusakalbiai-es-ir-rusijos-finansuojamoje-konferencijoje-diskutuoja-apie-terorizma-ir-nacionalizma-301065> [žiūr. 2013 05 07].

Apie paminklo „rusų tautybės asmenybei arba rusų simboliui“ statybos iniciatyvą:

1. 2011. Kokio paminklo trokšta Lietuvos rusų sąjunga? *M-1.fm*. Sausio 17 d. Prieiga: <http://www.m-1.fm/naujienos/dienos.php?naujiena=86364> [žiūr. 2013 05 07].
2. Elta. 2011. Lietuvos rusų sąjunga Vilniuje statys paminklą rusams. Sausio 17 d. Prieiga: http://www.elta.lt/zinute_pr.php?inf_id=1306784 [žiūr. 2013 05 07].
3. BETA. 2011. Vilniuje gali iškilti paminklas matrioškai. *Respublika*. Sausio 17 d. Prieiga: http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/vilniuje_gali_iskilti_paminklas_matrioskai/,print.1 [žiūr. 2013 05 07].
4. 2011. DELFI skaitytojai nenori paminklo matrioškai. *Delfi*. Sausio 18 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/delfi-skaitytojai-nenori-paminklo-matrioskai.d?id=40953329> [žiūr. 2013 05 07].
5. BNS. 2011. Lietuvos rusų sąjunga: aktyviausiai balsuojama už Petro I paminklą. *VTV*. Sausio 20 d.
6. BNS. 2011. Rusų sąjungos paminklo rinkimuose matrioška nepopuliari. *Klaipėdos diena*. Sausio 20 d.
7. Elta. 2011. Lietuvos rusų sąjunga: paminklas žymiai rusų asmenybei ar simboliui gali atsirasti Vilniaus centre. *Alfa*. Vasario 8 d. Prieiga: http://www.elta.lt/zinute_pr.php?inf_id=1317613 [žiūr. 2013 05 07].

8. 2011. Nori paminklo matrioškai. *Veidas*. Vasario 8 d. Prieiga: <http://www.veidas.lt/nori-paminklo-v-vysockiui-arba-matrioskai> [žiūr. 2013 05 07].
9. 2011. Rusai nutarė: Vilniuje stovės paminklas Vladimirui Vysockiui. *Lietuvos rytas*. Vasario 18 d.
10. DMN 2011. Rusai Vilniuje norėtų paminklo V. Vysockiui, partija rinks parašus. *Diena*. Vasario 18 d. Prieiga: <http://www.diena.lt/naujienos/miestas/rusai-vilniuje-noretu-paminklo-v-vysockiui-partija-rinks-parasus-333384/naujienosfoto> [žiūr. 2013 05 07].
11. Elta. 2011. Lietuvos rusų sąjunga: paminklas žymiai rusų asmenybei ar simboliui gali atsirasti Vilniaus centre. Vasario 8 d. Prieiga: http://www.elta.lt/zinute_pr.php?inf_id=1317613 [žiūr. 2013 05 07].
12. Elta. 2011. Už paminklą V. Vysockiui jau pasirašė virš 3 tūkst. rusų. Vasario 24 d. Prieiga: http://www.elta.lt/zinute_pr.php?inf_id=1325269 [žiūr. 2013 05 07].

Apie rusams ir lenkams atstovaujančių politinių partijų koaliciją savivaldybių tarybų rinkimuose:

1. 2011. Nacionalinės mažumos tikisi valdyti Vilnių ir Klaipėdą. *Delfi*. Vasario 21 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/nacionalines-mazumos-tikisi-valdyti-vilniu-ir-klaipeda.d?id=42265113> [žiūr. 2013 05 07].
2. Ramelienė R., 2011. Vilniuje – šokas, kitur – ramuma. *Alfa*. Kovo 1 d. http://www.alfa.lt/straipsnis/10660176/Rinkimai..Vilniuje..sokas..kitur..ramuma=2011-03-01_07-56/ [žiūr. 2013 05 07].
3. 2011. Kritikuoja tautinius interesus sureikšminančias partijas. *Veidas*. Kovo 2 d. Prieiga: <http://www.veidas.lt/kritikuoja-tautinius-interesus-sureiksminancias-partijas> [žiūr. 2013 05 07].
4. Girdvainis J., 2011. Rinkimų laimėtojai gali likti be postų. *Respublika*. Kovo 2 d. Prieiga: http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/rinkimu_laimetojai_gali_likti_be_postu/print.1 [žiūr. 2013 05 07].
5. Vanagaitė R., 2011. Tomaševskis: Vilnių ir Klaipėdą atstatinėjo pūslėtos rusų, lenkų ir baltarusių rankos. *Delfi*. Kovo 3 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/rvanagaitė-tomasevskis-vilniu-ir-klaipeda-atstatinejo-pusletos-rusu-lenku-ir-baltarusiu-rankos.d?id=42696627> [žiūr. 2013 05 07].
6. 2011. Patvirtinti savivaldos rinkimų galutiniai rezultatai. *ATN*. Kovo 6 d. Prieiga: <http://politika.atn.lt/straipsnis/75062/patvirtinti-savivaldos-rinkimu-galutiniai-rezultatai> [žiūr. 2013 05 07].
7. Vyšniauskas A., 2011. Rinkimų pamokos partijoms. *Delfi*. Kovo 9 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/avysniauskas-rinkimu-pamokos-partijoms.d?id=42892991> [žiūr. 2013 05 07].
8. Čyvas T., 2011. Klaipėdos valdžia be konservatorių? *Balsas*. Kovo 15 d. Prieiga: <http://www.balsas.lt/naujiena/529536/klaipedos-valdzia-be-konservatoriui> [žiūr. 2013 05 07].
9. Lietuvos diena. 2011. Klaipėdoje trijų partijų koalicija vilioja „darbiečius“ ir socialdemokratus. *Infodiena*. Kovo 22 d. Prieiga: <http://www.infodiena.lt/Klaipėdoje-triju-partiju-koalicija-vilioja-%E2%80%9Edarbiecius%E2%80%9C-ir-socialdemokratus-377934rss.html> [žiūr. 2013 05 07].
10. Slaptai. 2011. Klaipėdoje tęsiasi arši kova dėl valdžios. *VTV*. Kovo 23 d.
11. Ozolas R., 2011. Veltui rusai susidėjo su lenkais. *Alfa*. Kovo 24 d. Prieiga: http://www.alfa.lt/straipsnis/10860199/Ozolas..veltui.rusai.susidejo.su.lenkais=2011-03-24_12-01/ [žiūr. 2013 05 07].
12. Elta. 2011. Rusų aljansas: mes ne „paklodė“ lenkams. *Veidas*. Balandžio 21 d. Prieiga: <http://www.veidas.lt/rusu-aljansas-mes-ne-paklode-lenkams> [žiūr. 2013 05 07].

Apie Antrojo pasaulinio karo istorijos interpretacijas:

1. Vitkus Z., 2010. „Laisvės radijo“ diskusija: Nacionalinė kaltė ir išdidumas. *Bernardinai*. Gegužės 19 d. Prieiga: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-05-19-nacionaline-kalte-ir-isdidumas/45082> [žiūr. 2013 05 07].
2. Elta. 2010. Lietuvos Respublikos Seimo iškilmingas posėdis. Birželio 16 d.
3. BNS. 2010. Du rusų sąjungos atstovai teigia nesuprantantys, ką galima laikyti SSRS agresija Lietuvos atžvilgiu. *Dienos naujienos*. Birželio 21 d. Prieiga: <http://www.dienosnaujienos.lt/193071-du-rusu-sajungos-atstovai-nepripazista-lietuvos-okupacijos> [žiūr. 2013 05 07].
4. Elta. 2010. Okupaciją neigiantis V. Titovas sulaukė svastikų. *Valstietis*. Birželio 26 d. Prieiga: <https://www.valstietis.lt/Pradzia/Naujienos/Kriminalai-nelaimes/Okupacija-neigiantis-V.-Titovas-sulauke-atsako> [žiūr. 2013 05 07].
5. Visockas G., 2010. Antilietuviški antausiai ir akibrokštai. *Slaptai*. Liepos 8 d. Prieiga: http://www.slaptai.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=3324:antilietuviski-antausiai-ir-akibrokstai&catid=28:skandalas&Itemid=117 [žiūr. 2013 05 07].
6. Lašas A., 2010. Ar įmanomas istorinis susitaikymas tarp Lietuvos ir Rusijos? *Delfi*. Liepos 15 d. Prieiga: <http://pilietis.delfi.lt/voxpopuli/ar-imanomas-istorinis-susitaikymas-tarp-lietuvos-ir-rusijos.d?id=34511177> [žiūr. 2013 05 07].
7. Girmius K., 2010. Ar rengiamasi Lietuvą išduoti? *Alfa*. Rugsėjo 13 d. Prieiga: http://www.alfa.lt/straipsnis/10408289/?Ar.rengiamasi.Lietuva.isduoti.=2010-09-13_07-14 [žiūr. 2013 05 07].
8. 2010. Lietuvoje rusų kalba leidžiami leidiniai – draugai, konkurentai ar nesutaikomi oponentai? *Slaptai*. Rugsėjo 24 d. Prieiga: http://slaptai.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=3563:lietuvoje-rusu-kalba-leidziami-leidiniai-draugai-konkurentai-ar-nesutaikomi-oponentai&catid=28&Itemid=117 [žiūr. 2013 05 07].
9. 2010. Bronislovas Genzelis (Interviu). *Veidas*. Spalio 13 d.
10. 2011. Eugenijui Petrovui – 75. *Joniškėlis*. Balandžio 26 d. Prieiga: <http://www.joniskelis.lt/2011/04/eugenijui-petrovui-%E2%80%93-75/> [žiūr. 2013 05 07].

Apie tautinių mažumų integraciją:

1. Zverko N., 2010. Lietuvos rusakalbiai – už antrą valstybinę kalbą. *Delfi*. Rugsėjo 24 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvos-rusakalbiai-uz-antra-valstybine-kalba.d?id=36872357> [žiūr. 2013 05 07].
2. Cibulskis G., 2011. Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas Mahiras Gamzajevs: nesiėmę veiksmų, galime pralaimėti kaip 1939–1940 metais. *15 min*. Vasario 24 d. Prieiga: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tautiniu-bendriju-tarybos-pirmininkas-mahiras-gamzajevs-nesieme-veiksmu-galime-pralaimeti-kaip-1939-1940-metais-56-139149> [žiūr. 2013 05 07].
3. Svetlana. 2011. Tautinių mažumų diskriminacija – akiplėšiškas melas. *Respublika*. Balandžio 9 d. Prieiga: http://www.respublika.lt/lt/naujienos/nuomones_ir_komentarai/skaitytoju_laiskai/tautiniu_mazumu_diskriminacija__akiplesiskas_melas/ [žiūr. 2013 05 07].
4. Visockas G., 2010. Kodėl „Lietuvos rusų sąjunga“ nemėgsta Lietuvos tautinių bendrijų tarybos pirmininko Mahiro Gamzajevs? *Slaptai*. Lapkričio 3 d. Prieiga: http://slaptai.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=3671:kodel-lietuvos-rusu-sajunga-nemegsta-lietuvos-tautiniu-bendriju-tarybos-pirmininko-mahiro-gamzajevs&catid=28&Itemid=117 [žiūr. 2013 05 07].

5. Čyvas T., 2010. Tautiniai klausimai – apleista pūliuojanti žaizda? *Balsas*. Lapkričio 3 d. Prieiga: <https://www.balsas.lt/naujiena/509317/tautiniai-klausimai-apeleista-puliuojanti-zaizda> [žiūr. 2013 05 07].
6. Čyvas T., 2010. Tautiniai klausimai – apleista pūliuojanti žaizda? *Infodiena*. Lapkričio 3 d. Prieiga: <http://infodiena.lt/Tautiniai-klausimai-%E2%80%93-apeleista-puliuojanti-zaizda-114836rss.html> [žiūr. 2013 05 07] (Perspausdinta iš: *Balsas*. Lapkričio 3 d. Prieiga: <https://www.balsas.lt/naujiena/509317/tautiniai-klausimai-apeleista-puliuojanti-zaizda> [žiūr. 2013 05 07]).
7. Cibulskis G., 2011. Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas Mahiras Gamzajevs: nesiėmę veiksų, galime pralaimėti kaip 1939–1940 metais. *Dienos naujienos*. Vasario 24 d. Prieiga: <http://www.dienosnaujienos.lt/299512-tautiniu-bendriju-tarybos-pirmininkas-mahiras-gamzajevs-nesieme-veiksmu-galime-pralaimeti-kaip-1939-1940-metai> [žiūr. 2013 05 07] (Perspausdinta iš: *15 min*. Vasario 24 d. Prieiga: <http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tautiniu-bendriju-tarybos-pirmininkas-mahiras-gamzajevs-nesieme-veiksmu-galime-pralaimeti-kaip-1939-1940-metais-56-139149> [žiūr. 2013 05 07]).

Apie balsavimo biuletenių vertimo į rusų kalbą savivaldybių tarybų rinkimuose inicijavimą:

1. BNS. 2010. Lietuvos rusų sąjunga siūlo balsavimo biuletenių tekstus versti į tautinių mažumų kalbas. *Bernardinai*. Gruodžio 23 d. Prieiga: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/-/55134> [žiūr. 2013 05 07].
2. Samoškaitė E., 2010. Lietuvos rusai prašo rinkimų biuletenius spausdinti su vertimu į rusų, lenkų bei anglų kalbas. *Delfi*. Gruodžio 30 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuvas-rusai-praso-rinkimu-biuletenius-spausdinti-su-vertimu-i-rusu-lenku-bei-anglu-kalbas.d?id=40225071> [žiūr. 2013 05 07].
3. 2010. Rusų sąjunga rinkimų biuletenius užsienio kalbomis ketina platinti pati. *Kauno diena*. Gruodžio 30 d. Prieiga: <http://kauno.diena.lt/naujienos/lietuva/rusu-sajunga-rinkimu-biuletenius-uzsienio-kalbomis-ketina-platinti-pati-323218> [žiūr. 2013 05 07].
4. 2010. Lietuvos rusų sąjunga: valstybė skatina tautinių mažumų radikalizmą. *VTV*. Gruodžio 30 d.
5. 2011. Rusų sąjunga toliau užsiima saviveikla. *VTV*. Vasario 22 d.
6. 2011. Lietuvos rusų sąjunga platina balsavimo biuletenius rusų kalba. *Delfi*. Vasario 22 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/archive/lietuvas-rusu-sajunga-platina-balsavimo-biuletenius-rusu-kalba.d?id=42293627> [žiūr. 2013 05 07].

Apie rusų bendruomenes Lietuvoje:

1. Kudirkienė G., 2010. Sunykusį stačiatikių kaimą kloja užmaršties dulkės. *Lietuvos rytas*. Birželio 19 d. Prieiga: <http://www.lrytas.lt/-12769015651276281973-p4-sunykus%C4%AF-sta%C4%8Diatiki%C5%B3-kaim%C4%85-kloja-u%C5%BEmar%C5%A1ties-dulk%C4%97s.htm> [žiūr. 2013 05 07].
2. 2010. Sentikių ratus nurungė guminės padangos. *Lietuvos žinios*. Gruodžio 1 d. <http://dev.lzinios.lt/Gimtas-is-krastas/Sentikiu-ratus-nurunge-gumines-padangos> [žiūr. 2013 05 07].
3. Mikučionytė R., 2011. Stačiatikių Kalėdoms eglės Panevėžyje nebeįžiebė. *Delfi*. Sausio 11 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/staciatikiu-kaledoms-egles-panevezyje-nebeizebe.d?id=40646359> [žiūr. 2013 05 07].
4. 2011. Lietuvos rusai kviečiami švęsti Senuosius Naujuosius metus. *VTV*. Sausio 14 d.

Apie mažumų švietimą:

1. Lapinskas A., 2010. Lietuvos rusų mokyklos kyla į kovą. *Delfi*. Lapkričio 19 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/alapinskas-lietuvos-rusu-mokyklos-kyla-i-kova.d?id=38736479> [žiūr. 2013 05 07].
2. BNS. 2010. Lenkai ir rusai reikalavo laisvės mokytis gimtąja kalba. *Alfa*. Gruodžio 13 d. Prieiga: http://www.alfa.lt/straipsnis/10429754/Lenkai.ir.rusai.reikalavo.laisves.mokytis.gimtaja.kalba..papildyta.=2010-12-13_14-34/ [žiūr. 2013 05 07].
3. 2010. Vietiniai lenkai ir rusai protestavo prieš švietimo politiką. *M1-fm*. Gruodžio 13 d. Prieiga: <http://www.m-1.fm/naujienos/dienos.php?naujiena=82795&dprog=1> [žiūr. 2013 05 07].

Apie mišrias santuokas:

1. Zverko N., 2010. Mišriose santuokose rusiška pavardė dažnai yra sulietuvinama. *Delfi*. Gruodžio 10 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/misriose-santuokose-rusiska-pavarde-daznai-yra-sulietuvinama.d?id=39552583> [žiūr. 2013 05 07].
2. Zverko N., 2011. Lietuviai vis dažniau veda ruses. *Delfi*. Kovo 22 d. Prieiga: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuviai-vis-dazniau-veda-ruses.d?id=43457493> [žiūr. 2013 05 07].

ANALIZUOTI TEKSTAI SPAUDOJE RUSŲ KALBA:

Литовский курьер:

1. 2010. Дорогие ветераны! Уважаемые читатели! С днем Победы! *Литовский курьер*. № 14, 6.
2. 2010. Внимание конкурс! *Литовский курьер*. № 14, 6.
3. Иванов А., 2010. Душа истоптана следами лихолетья. *Литовский курьер*. № 13, 10.
4. 2010. Воскобой. *Литовский курьер*. № 14, 10.
5. 2010. Меленцова Ю. Мы надеемся на Вас... *Литовский курьер*. № 14, 10.
6. 2010. Фронтовики, наденьте ордена! *Литовский курьер*. № 14, 13.
7. Иванов А., 2010. Реконструкция одной судьбы. *Литовский курьер*. № 15, 10.
8. 2010. Пусть помнит мир спасенный. *Литовский курьер*. № 16, 6.
9. Иванов А., 2010. Совершенно секретно: Лыжи, пулемет, мотор. *Литовский курьер*. № 16, 10.
10. Городов С., 2010. Тучи перед победой. *Литовский курьер*. № 17, 5.
11. Иванов А., 2010. Только прямая речь. *Литовский курьер*. № 17, 5.
12. Письмо Якименко Г., 2010. Грянул год – пришел черед. *Литовский курьер*. № 17, 10.
13. Из письма Севериной С., 2010. *Литовский курьер*. № 17, 10.
14. Из письма Валюкаса Р., 2010. *Литовский курьер*. № 17, 10.
15. Майские праздники. 2010. *Литовский курьер*. № 17, 13.
16. Акция памяти „Георгиевская ленточка“. 2010. *Литовский курьер*. № 17, 46.
17. Дорогие соотечественники, уважаемые граждане Литвы! 2010. *Литовский курьер*. № 17, 46.

18. „Георгиевская ленточка“ под девизом „Ура победе!“ 2010. *Литовский курьер*. № 17, 46.
19. Победа. 2010. *Литовский курьер*. № 18, 2.
20. Полковник Шишорин К., 2010. Ветеран войны г. Клайпеда, Последний приказ. *Литовский курьер*. № 18, 10.
21. Субботник у воинского мемориала. 2010. *Литовский курьер*. № 18, 13.
22. Победа. 2010. *Литовский курьер*. № 18, 13.
23. Иванов А., Грихачева Н., Городов С., Листопад Е., 2010. Это праздник со слезами на глазах. *Литовский курьер*. № 19, 2–3.
24. Иванов А., Грихачева Н., Городов С., Листопад Е., 2010. Война безжалостно ломала судьбы. *Литовский курьер*. № 19, 2.
25. Иванов А., Грихачева Н., Городов С., Листопад Е., 2010. Молебен в память о павших. *Литовский курьер*. № 19, 2.
26. Иванов А., Грихачева Н., Городов С., Листопад Е., 2010. На провокации не обращали внимания. *Литовский курьер*. № 19, 3.
27. Иванов А., Грихачева Н., Городов С., Листопад Е., 2010. В Клайпедe – рекорд. *Литовский курьер*. № 19, 3.
28. Иванов А., 2010. Он просто был своим. *Литовский курьер*. № 19, 10.
29. Климавичюс К., 2010. Жюри назвала лучших. Подведены итоги конкурса школьных сочинений „Великая Победа“. *Литовский курьер*. № 20, 16.
30. Иванов А., 2010. Ничто не проходит бесследно. *Литовский курьер*. № 21, 10.

Обзор:

1. Плукис А., 2010. Мы, литовцы, били фашистов. И победили! *Обзор*. № 13, 6.
2. Зегулина Н., 2010. Война глазами ребенка. *Обзор*. № 14, 6.
3. Конкурс „Письмо неизвестному солдату“. 2010. *Обзор*. № 14, 15.
4. Каждан В., „Я оставил его в живых“. 2010. *Обзор*. № 15, 6.
5. Ясинская Т., 2010. „Вечный огонь“ на могилах воинов-антифашистов – гасить нельзя зажечь. *Обзор*. № 15, 6.
6. Об акции памяти „Георгиевская ленточка“. 2010. *Обзор*. № 15, 40.
7. Огнев Я., 2010. Как будет отмечаться День Победы в Литве. *Обзор*. № 16, 1, 6.
8. Меркутов В., 2010. Война в моей памяти. *Обзор*. № 16, 6.
9. Красаускене К., 2010. Они были в этом грозном „быть или не быть“. *Обзор*. № 16, 6.
10. Пожарицкая Е., 2010. Великий подвиг не забыт! *Обзор*. № 16, 40.
11. Самошкайте Е. (Delfi.ru), 2010. Вечный огонь зажгут в трех городах. *Обзор*. № 17, 1.
12. Кузькина А., 2010. Мой Вильнюс, моя Литва. *Обзор*. № 17, 6.
13. Лоханкина Т., 2010. 9 мая – не повод для политических игр и конфронтаций. *Обзор*. № 17, 26.
14. ИА „Regnum“. 2010. В Клайпедe – запретили... *Обзор*. № 17, 26.
15. Память наших сердец. 2010. *Обзор*. № 17, 26.
16. Захаров Д., 2010. Мы никогда не забудем. *Обзор*. № 18, 1.
17. Дорофеев Г. И., 2010. У нас герои славились иные. *Обзор*. № 18, 6.
18. Беляева И., 2010. С победой всех нас! *Обзор*. № 18, 15.

19. Шульга А., 2010. Вечный огонь стал Действительно Вечным. *Обзор.* № 19, 1.
20. ИА „Regnum“. 2010. Почтили память жертв нацизма. *Обзор.* № 19, 2.
21. Плукис А., 2010. Будем помнить – будем жить. *Обзор.* № 19, 6.
22. „Юность Балтии“. 2010. *Обзор.* № 19, 6.
23. Зенкин Д., 2010. Теперь это подвиг. *Обзор.* № 19, 6.
24. Беляева И., 2010. Солдатам Великой Победы. *Обзор.* № 19, 6.
25. Беляева И., 2010. Память наших сердец. *Обзор.* № 20, 15.
26. „Живое слово о войне“. 2010. *Обзор.* № 20, 15.
27. Плукис А., 2010. Участник операции „Багратион“. *Обзор.* № 21, 6.